

Araştırma Makalesi

ÖZEL ÖĞRENCİ YURTLARI İLE YAPILAN SÖZLEŞMELERİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE YURT SÖZLEŞMELERİNE COVID-19'UN ETKİSİ

Hakan Burak AKINCI*
ORCID: 0000-0002-1662-1958

ÖZ

Korona virüsü olarak da adlandırılan COVID-19, 2020 yılının başlarından itibaren tüm dünyaya yayılmış ve küresel anlamda büyük sıkıntılara yol açmıştır. Okullar ve üniversiteler de bu durumdan etkilenmiş ve ülkemizde 16 Mart tarihinden itibaren uzaktan eğitim sisteminin uygulanmasına karar verilmiştir. Buna bağlı olarak öğrenciler derhal memleketlerine dönmüş, öğrenci yurtları ise boşalmıştır. Bu durum, yurt sözleşmelerinin süreçten nasıl etkileneceği sorusunu akıllara getirmektedir. Öyle ki öğrenciler yurttan kalmadıkları aylara ilişkin bedelleri ödemek istememekte; öğrenci yurtları ise söz konusu bedelleri tahsil etmedikleri takdirde çok ciddi zararlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Makalemizde yurt sözleşmelerinin hukuki niteliği ve COVID-19'un bu sözleşmelere etkisi göz önünde bulundurularak söz konusu mesele çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, koronavirus, coronavirus, öğrenci yurdu, yurt sözleşmesi, mücbir sebep, imkansızlık, uyarılama.

Research Article

LEGAL CHARACTERISTIC OF THE PRIVATE STUDENT DORMITORY CONTRACTS AND THE EFFECTS OF COVID-19 ON THESE CONTRACTS

ABSTRACT

COVID-19, also called coronavirus, has spread all over the world since the beginning of 2020 and has caused great global problems. Schools and universities were also affected by this situation and it was decided to implement the distance education system in our country as of March 16. Accordingly, students immediately returned to their hometowns, while their dormitories evacuated. This situation raises the question of how dormitory contracts will be affected by the process. So that students do not want to pay the prices for the months they did not stay in their dormitories; dormitories, on the other hand, face some serious damages if they do not collect such fees. In our article, the issue was tried to be resolved by considering the legal nature of the dormitory contracts and the effect of COVID-19 on these contracts.

Keywords: COVID-19, coronavirus, student dormitory, dormitory contract, force major, impossibility, adaptation.

* Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Programı Doktora Öğrencisi.
hburakakinci@hotmail.com; Received/Geliş tarihi: 22.06.2020; Accepted/Kabul tarihi: 23.06.2020.

I. GİRİŞ

Son yıllarda ülkemizde çok sayıda yeni üniversite açılmıştır. Üniversitelerin bu şekilde çoğalmış olması, öğrenci sayısındaki artışı da beraberinde getirmiştir. Günümüzde yüz binlerce öğrenci ailesinden ayrılarak başka şehirlerdeki üniversitelerde öğrenim görmektedir. Bu durum çok önemli bir barınma sorununa da sebep olmaktadır.

Barınma sorununu devlet, Kredi ve Yurtlar Kurumu eliyle çözmeye çalışsa da bunda tam anlamıyla başarılı olunamamıştır. Çünkü Kurum, kapasitesini ne kadar artırırsa artırsın, ihtiyacı karşılayamamıştır. Bu da kaçınılmaz olarak özel öğrenci yurtlarının yaygınlaşması sonucunu doğurmuştur. Öte yandan, günümüzde artık devletçi anlayış gelişmiş ülkeler tarafından tamamen terk edilmiş, klasik kamu hizmetleri bile özel sektöre devredilmeye başlanmıştır. Türkiye’de de özelleştirme çalışmalarına hız verilmiş ve devlet pek çok alandan elini çekmiştir. Modern devlet, öğrencilerin barınma ihtiyaçları bir yana, eğitim hizmetini bile özel okullar ve üniversiteler eliyle yürütme eğilimindedir. Ülkemizde de gerek ilk ve ortaöğretim, gerekse yükseköğretim düzeyinde pek çok özel okul ve vakıf üniversitesi eğitim hizmeti vermektedir. Buna paralel olarak özel öğrenci yurtlarının sayısında da çok önemli bir artış meydana gelmiş, bu artış birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir.

Kanun koyucu, özel öğrenci yurtlarını ve bu yurtların öğrencilerle ilişkilerini yönetmeliklerle düzenlemiştir. Ancak devletçi bir bakış açısıyla hazırlanan yönetmelikler, aslında bir özel hukuk ilişkisi olan yurt – öğrenci ilişkisini sanki bir idare hukuku ilişkisi gibi düzenlemiştir. Bu durum ise ortaya çıkan ihtilaflarda hangi hükümlerin uygulanacağı hususunda tereddütlere yol açmıştır.

Korona virüsü olarak da adlandırılan COVID-19, sosyal ve ekonomik hayatımız kadar hukuki ilişkilerimizi de etkilemiştir. Virüsün yayılmasına engel olmak için alınan tedbirler çerçevesinde bazı işyerlerinin faaliyetleri tamamen veya kısmen durdurulmuştur. Şüphesiz ki alınan bu tedbirlerden borç ilişkileri de etkilenmiştir. Bazı borç ilişkilerinde borçlular borçlarını ifa edemez hale gelmiştir. Üniversitelerde ve orta öğretim kurumlarında uzaktan eğitime geçilmesi ile birlikte öğrenciler de evlerine dönmüştür. Buna bağlı olarak, öğrencilerin kalmadıkları süre için ücret ödeme yükümlülüklerinin bulunup bulunmadığı konusu gündeme gelmiştir.

20.02.2017 tarihli Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği ile yurttan ayrılan öğrencilerin kalmadıkları süre için ücret ödeyip ödemeyecekleri ve ödeyeceklerse ne miktar ödeme yapacakları hükme bağlanmıştır. COVID-19 sürecinde memleketlerine dönen öğrenciler kalmadıkları süre için ödeme yapmaya yanaşmazken, yurt işleticileri Yönetmelik ile öngörülen bedeli alma gayreti içine girmiştir. Uygulamada öğrenciden kıymetli evrak niteliğinde senetler de alındığı için yurtlar, ellerindeki bu senetleri paraya çevirerek alacaklarını tahsil etmek istemektedirler. Öğrenciler ise senet baskısından kurtulmanın çarelerini aramaktadırlar.

Ortaya çıkan bu hukukî sorunun çözümü her şeyden önce öğrencilerle yurtlar arasındaki hukukî ilişkinin doğru bir biçimde tespit edilmesine bağlıdır. Çünkü yönetmelikteki düzenlemelere bakarak aradaki ilişkinin bir idare hukuku ilişkisi olduğu ve geri ödeme bakımından yönetmeliğin amir hükmünün uygulanması gerektiği düşünüldüğünde farklı; ilişkinin bir özel hukuk ilişkisi olduğu düşünüldüğünde farklı sonuçlara ulaşılmaktadır.

Bu makalede asıl incelemek istediğimiz konu, COVID-19'un özel öğrenci yurtları ile yapılan sözleşmelere etkisidir. Ancak salgın hastalığın öğrenciler ile özel öğrenci yurtları arasında yapılan ve kısaca yurt sözleşmesi olarak adlandırabileceğimiz sözleşmelere etkisini doğru bir biçimde ortaya koyabilmek için, bu sözleşmelerin hukukî niteliğini de tespit etmememiz gerekmektedir.

II. ÖZEL ÖĞRENCİ YURTLARININ STATÜSÜ VE YURT SÖZLEŞMELERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

A) İLGİLİ MEVZUAT VE TARİHSEL SÜREÇ

Yüksek öğrenim özel öğrenci yurtları daha önce, 18.3.1989 tarihinde yürürlüğe giren “Öğrenci Yurtları ile Benzer Kurumların Açılması, İşletilmesi ve Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik” ile düzenlenmişti. Bu Yönetmelik 3.12.2004 tarihinde 25659 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Özel Öğrenci Yurtları Yönetmeliği” ile yürürlükten kaldırılmıştır. Daha sonra bu yönetmelik de yürürlükten kaldırılarak 20.02.2017 tarihli “Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği” yürürlüğe konulmuştur.

3.12.2004 tarihli Yönetmelik eskisine göre pek çok olumlu hüküm ihtiva etmekle birlikte her iki yönetmelikte de özel öğrenci yurtları sanki bir kamu kurumu gibi düzenlenmiş, yurttan kalan öğrencilerin de aslında bir tüketici olduğu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümlerinden yararlanmaları gerektiği gerçeği gözden kaçırılmıştır. Aşağıda açıklanmış olduğu üzere hâlihazırda yürürlükte olan 20.02.2017 tarihli Yönetmelik, öncekileri aratacak nitelikte hükümler içermektedir. Bu yönetmelikle sözleşme serbestisi ilkesi adeta alt üst edilmiş, özel öğrenci yurtları sanki bir devlet okulu; öğrenciler ise bu okullarda okuyan öğrenciler gibi düşünülmüştür. Yönetmelik incelendiğinde öğrenci ile yurt arasındaki ilişkinin bir idare hukuku ilişkisi gibi anlaşılmasına yol açacak pek çok hüküm bulunduğu görülmektedir. Tıpkı eski yönetmelikler gibi 20.02.2017 tarihli Yönetmelik de tamamen devletçi bir yaklaşım tarzı ile hazırlanmıştır. Oysa yeni yönetmeliğe daha liberal bir anlayışın hâkim olması beklenirdi. Ne yazık ki 20.02.2017 tarihli Yönetmelik bu konuda 3.12.2004 tarihli Yönetmeliğin de gerisinde kalmıştır. Şöyle ki; yeterli olmamakla birlikte 3.12.2004 tarihli Yönetmelikte öğrenci yurdu ile öğrenci arasındaki ilişkinin bir özel hukuk ilişkisi olduğunu gösteren hükümler mevcuttu. Yönetmeliğin 13. maddesinin son fıkrasında öğrenci veya velisi/vasisi ile yapılan sözleşmede fiyat ve verilen hizmetle ilgili diğer hususların açıkça belirleneceği öngörülmüştü. 16. maddenin son fıkrasında “...yurt kurallarına uyulması ve ücretlere ilişkin sözleşme tanzim edilerek öğrenci dosyasına konulur. Bu sözleşme iki nüsha olarak düzenlenir ve bir nüshası öğrenciye veya öğrenci velisi/vasisine verilir.”

hükmü yer alıyordu. Bu hüküm 4077 sayılı Tüketicinin korunması Hakkında Kanun'un 6/A maddesi ile de uyumluydu. Zira bu maddede de tüketici ile yapılan sözleşmenin imzalı bir nüshasının tüketiciye verilmesi zorunluluğu getiriliyordu¹. Aynı Yönetmeliğin 17. maddesinde yurt ücretleri, depozitonun miktarı ve ödenme şartları düzenleniyor, genel çerçeve çizildikten sonra bu hususların sözleşme ile düzenleneceği öngörülüyordu. En önemlisi, 18. maddenin III. fıkrasında, ay içinde yurttan ayrılmak isteyen öğrencilerin bakiyelerinin iade edilip edilmeyeceğinin sözleşme ile belirleneceğine ilişkin düzenlemeydi. Oysa 20.02.2017 tarihli Yönetmelikte sözleşmeden hiç söz edilmemektedir. Sözleşmenin yerini "hizmet sunum taahhünamesi" almıştır. Yönetmeliğin 20. maddesinin I. fıkrasına göre "Kurumlar barınma hizmeti ücretiyle birlikte hizmet sunum taahhünamesini il veya ilçe millî eğitim müdürlüğüne bildirmek, e-Barınma modülüne kaydetmek ve kurumun panosunda ve varsa internet sitesinde ilan etmek zorundadır". İkinci fıkraya göre, "Kurumlarda barınma hizmetinin öğretim yılı içinde kaç ay verileceği duyurularında ve öğrenci veya öğrencinin velisi ile yapılacak hizmet sunum taahhünamesinde belirtilir". Aynı maddenin dördüncü fıkrasının son cümlesine göre "Aylık barınma hizmeti ücreti, hizmet sunum taahhünamesinde belirlenen yıllık barınma hizmeti ücretinin hizmet sunulmak üzere belirlenen ay sayısına bölünmesi ile tespit edilir".

Yönetmeliğin 22. maddesinin II. fıkrasında ise "Birinci fıkrada belirtilen belgelerle birlikte, hizmet sunum taahhünamesi tanzim edilerek öğrenci dosyasına konulur. Bu taahhüname tek nüsha olarak düzenlenir ve fotokopisi öğrenciye veya öğrencinin velisine verilir." hükmü yer almaktadır. Bu hüküm 6502 sayılı Tüketicinin korunması Hakkında Kanun'un (TKHK) 4/I. maddesine açıkça aykırıdır. Zira özel öğrenci yurdu ile öğrenci arasındaki ilişki bir tüketici ilişkisidir ve bu ilişkiye TKHK hükümleri uygulanır. 6502 sayılı TKHK'nın 4/I. maddesinin ilk cümlesi şu şekildedir:

"Bu Kanunda yazılı olarak düzenlenmesi öngörülen sözleşmeler ile bilgilendirmeler en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenir ve bunların bir nüshası kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilir."

Hükme göre tüketici ilişkilerinde sözleşmenin iki nüsha düzenlenmesi ve bir nüshasının öğrenciye verilmesi gerekmektedir. Sözleşme tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulur (TBK m. 1) ve yazılı şekilde yapılması gereken iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde her iki tarafın da imzasının bulunması gerekir (TBK m. 14/I). Yönetmelik, bu hükme aykırı olarak tek taraflı taahhütten söz etmektedir ve bu taahhüdün sadece fotokopisinin öğrenciye veya velisine verileceği öngörülmektedir.

¹ Buna benzer bir düzenleme 6502 sayılı Kanun m. 4/I'de de mevcuttur. Hüküm şu şekildedir: "Bu Kanunda yazılı olarak düzenlenmesi öngörülen sözleşmeler ile bilgilendirmeler en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenir ve bunların bir nüshası kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilir. Sözleşmede bulunması gereken şartlardan bir veya birkaçının bulunmaması durumunda, eksiklik sözleşmenin geçerliliğini etkilemez. Bu eksiklik sözleşmeyi düzenleyen taraftan derhâl giderilir."

Yönetmelikte, yurt ile öğrenci arasındaki ilişkiyi bir idare hukuku ilişkisi gibi düşündürecek pek çok hüküm bulunmaktadır. Mesela, Yönetmeliğin disiplin işlerine ayrılan dördüncü bölümünde “*Bu Yönetmelikte belirtilen hususlara riayet etmeyen, kurallara uymayan, kurum içinde ve kurum dışında öğrenciliğe yakışmayan tutum ve davranışlarda bulunan ortaöğretim kurumları ve yükseköğrenim öğrencileri hakkında aşağıdaki disiplin cezaları uygulanır*” (m. 31) denildikten sonra hangi fiillerin karşılığında ne tür disiplin cezalarının uygulanacağı tek tek sayılmıştır.

Oysa özel sektörde disiplin işi, disiplin suçu, disiplin cezası gibi kavramlara yer yoktur. Bu kavramlar idare hukuku kavramlarıdır. Özel hukuk ilişkilerinde asıl olan sözleşmedir. Taraflar, kendi aralarındaki ilişkileri sözleşme ile belirlerler. Sözleşmeye aykırılık halinde hangi müeyyidelerin uygulanacağı ise yine sözleşmede gösterilir. Özel sektörde faaliyet gösteren bir kurumun, örneğin bir otelin, fabrikanın ya da işletmenin müşterilerine disiplin cezası vermesi gibi bir uygulama olamaz. Özel öğrenci yurtlarında öğrenciler birer müşteridir. Bir otelin müşterisine disiplin cezası vermesi nasıl düşünülemezse, öğrenci yurdunun öğrencilere ceza vermesi de düşünülemez. Gerçi cezayı yurt idaresi tek başına vermemekte, bu amaçla bir komisyon kurulmaktadır. Fakat komisyon kurulması da bu yanlışı doğru bir uygulama haline getirmemektedir.

Yönetmeliğin, personelin atanması ve görevlerini düzenleyen 28 vd. maddeleri, personel disiplin işlerinin düzenlendiği beşinci bölüm hükümleri, odaların kaç kişilik olacağını düzenleyen 9. maddesinin IV. fıkrası² gibi pek çok hükmü tıpkı disipline ilişkin hükümler gibi, özel hukuk sözleşmesi anlayışı ile bağdaşmamaktadır.

Aşağıda açıklanmış olduğu üzere Yönetmeliğin ücretlerin tespiti ve iadesi ile ilgili hükümleri de emredici niteliktedir.

Günümüzde ekonominin yanı sıra, hukukta da liberal anlayış hâkimdir. Kapalı ekonomik modelleri benimseyen ülkeler iflâs etmiş ve hızla liberal ekonomiye geçmişlerdir. Doğu bloku ülkelerinin pek çoğu özelleştirme çalışmalarını bizden çok önce tamamlamıştır. Türkiye’de de özelleştirmeye hız verilmiştir. Fakat bir yandan özelleştirme yapılırken diğer yandan özel sektörde faaliyet gösteren kurumları kamu

² Bu fıkarda “*Ortaokul, imam-hatip ortaokulu veya ortaöğretim kurumları öğrencilerine barınma hizmeti veren kurumlarda yatakhaneler en az üç, en fazla altı öğrenci; yükseköğrenim öğrencilerine barınma hizmeti veren öğrenci yurt ve pansiyonlarında yatakhaneler en az bir veya üç, en çok altı öğrenci, öğrenci apartı en az bir veya üç, en çok altı öğrenci, öğrenci stüdyo dairesi bir veya üç öğrenci barınacak şekilde düzenlenir.*” hükmüne yer verilmiştir. Görüldüğü üzere iki kişilik odalara izin verilmemiştir. Bunun sebebini anlamak güçtür. Zira öğrencilerin en çok tercih ettikleri odalardan biri iki kişilik odalardır. Bu durum sözleşme hürriyetine açık bir müdahaledir. Öğrenci iki kişilik odayı tercih etmek istese bile yurt idaresi bu talebe cevap verememektedir. Üç kişilik odaya iki öğrenci kayıt yaptırdıktan sonra aynı odaya üçüncü bir öğrenci yerleştirilememesi durumunda ne olacağı ise belirsizdir. Yönetmeliğin gerekçesi olmadığı için bu düzenlemenin hangi maksatla yapıldığını tespit etmek mümkün değildir. Fakat şifahi bilgilerimize göre iki öğrencinin aynı odada yalnız kalmasının yol açabileceği gayri ahlâkî ilişkilere mâni olmak düşüncesiyle bu hüküm sevk edilmiştir. Bu bilginin doğruluğunu teyit edebilecek durumda değiliz. Fakat eğer gerçekten bu maksatla iki kişilik odalar yasaklanmışsa, bu, iki kişilik odalarda kalan öğrencilerin gayri ahlâkî ilişkilere gireceğinin bir varsayım olarak peşinen kabul edilmiş olması anlamına gelir ki böyle bir anlayışın kabulü mümkün değildir.

kurumu gibi düzenlemek ve özel hukuk ilişkisini adeta bir idare hukuku ilişkisine dönüştürmek tam bir çelişkidir.

B) VİRTÜEL KAMU HİZMETİ KAVRAMI, ÖZEL ÖĞRENCİ YURTLARININ STATÜSÜ VE YURT SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Her üç yönetmelikte de çok sayıda emredici düzenleme bulunmaktadır. Bu kadar çok emredici düzenlemenin bulunmasının sebebi, yurt işletmeciliğinin, teknik anlamda kamu hizmeti olmasa da bir virtüel kamu hizmeti olarak görülmesi olabilir.

Virtüel kamu hizmeti, Fransız İdare hukukunda geliştirilen ancak son derece tartışmalı olan bir kavramdır. Bu tür hizmetlere “kamu hizmeti olmaya yatkın hizmetler” de denilmektedir. Virtüel kamu hizmeti, ortak ve genel ihtiyaçlara cevap verici nitelikteki bir kısım kamu hizmetlerinin, özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri tarafından üstlenilip yürütülmesi durumunda söz konusu olmaktadır. Özel teşebbüsün, halkın günlük ve ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik öyle faaliyetleri vardır ki, bunların idare ve kamu emlakı ile de (yollar, rıhtımlar, akarsular gibi) ilgili olmaları dolayısıyla, uygulamada kamu hizmetine dönüşebilecekleri kabul edilir. Ulaştırma, haberleşme, öğretim gibi genel, ortak, sürekli ve zorunlu ihtiyaçları tatmin eden özel faaliyetler teknik anlamda bir kamu hizmeti olmamakla beraber, kamu hizmetine benzetilerek bazı yazarlar tarafından virtüel kamu hizmeti kabul edilmiştir. Bu hizmetlerin hangileri olduğu konusunda görüş birliğine varılamamıştır. Hangi hizmetlerin virtüel kamu hizmeti sayılacağını tespit etmeye yarayacak kıstaslar üzerinde de anlaşmaya varılamamıştır. Bu konuda farklı görüşler vardır³. Bir görüşe göre devlet bir hizmeti ruhsata bağlayabiliyor, gerektiğinde ruhsatı geri alabiliyor, ruhsatın içeriğini azaltıp çoğaltabiliyorsa virtüel kamu hizmetinin varlığından söz edilir. Bir başka görüşe göre, bir hizmetin virtüel kamu hizmeti sayılması hizmeti yürütenlerin yollar, rıhtımlar, akarsular, atmosfer gibi kamu emlakını de kullanmaları gerekir. Bazı yazarlar hizmetin niteliği ve kamu emlakından yararlanma unsurları ile birlikte kanun koyucunun iradesini de ararlar. Buna göre bir hizmetin virtüel kamu hizmeti sayılabilmesi kanun koyucunun iradesine bağlıdır. İdare, kanun koyucuya ait yetkiyi kullanarak kamu hizmeti ihdas edemez. Bir kısım yazarlar ise denetim unsuruna önem vermektedirler. Eğer idare normal bir denetimi açacak şekilde bir hizmetin verilmiş tarzını içeriden denetliyor, hizmetin niteliğine müdahale ediyorsa virtüel kamu hizmetinden söz edilebilir⁴. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere virtüel kamu hizmeti sayılan hizmetler, devletin yürütmek zorunda olduğu, Anayasa veya çeşitli kanunlar tarafından bir görev (ödev) olarak devlete yüklenmiş olan hizmetlerden, yine devlet tarafından bir kısmı ya da tamamı özel hukuk kişilerine gördürülenlerdir. Bu tür hizmetler ortak ve genel bir ihtiyaca cevap verirler ve giderilmemeleri durumunda toplumda bir huzursuzluğun baş göstereceği farz edilir.

³ Görüşler için bkz. Yaşar, N. Kamu Hizmeti, Virtüel Kamu Hizmeti ve 1999 Anayasa Değişikliği, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 2011, C. 13, S. 1, s. 446.

⁴ Geniş bilgi için bkz. Yaşar, s. 444 vd.; İsbir, B., Kamu Hizmeti İlkeleri Işığında Özel Radyo-Televizyon Yayıncılığının Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Y.2007 C. XI, Sa.1-2, s. 827 vd.

Belediye sınırları içinde toplu taşımacılık, özel eğitim kurumları ve özel hastanelerde yapılan hizmetler birer virtüel kamu hizmetidir. Bu alanlarda idare bir yandan hizmeti kendisi yürütürken, diğer taraftan imtiyaz olarak devredebilmekte ya da özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerine aynı türden faaliyetlerde bulunabilmek için izin vermektedir. Mesela eğitim ve sağlık hizmeti Anayasa tarafından devletin görevleri arasında sayılmıştır. Anayasanın 56. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

“Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimini arttırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.”

Anayasa m. 49’a göre de *“Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbî bakım görmesini sağlamakla ödevlidir”*.

Görüldüğü üzere, Anayasa’nın bu hükümlerine göre sağlık hizmetlerinin kamu hizmeti olduğu açıktır. Devlet bu hizmeti kendi denetimi altında, özel kişilere de gördürebilir. Bu durumda, ortada bir virtüel kamu hizmeti olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Eğitim de devletin görevleri arasındadır. Anayasa’nın 50. maddesine göre *“Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin başta gelen ödevlerindedir”*. Bu nedenle eğitim hizmeti bir kamu hizmetidir. Dolayısıyla bu hizmet özel kişilere gördürüldüğünde bir virtüel kamu hizmeti ile karşılaşılacağını kabul etmek gerekir.

Belediyelerin verdikleri toplu taşımacılık hizmeti ise, Belediye Kanunu tarafından mahallî idarenin görevleri arasında sayılmıştır (5393 sayılı Belediye Kanunu m. 15/f).

Özel öğrenci yurtları (en azından yükseköğrenim yurtları) ise bir eğitim hizmeti vermemektedir. Dolayısıyla bu kurumlar bir eğitim – öğretim kurumu olarak kabul edilemez. Bu kurumların verdikleri hizmet barınma hizmetidir⁵. Tıpkı bir otel ya da pansiyon gibi... Barınma hizmeti ise tespit edebildiğimiz kadarıyla Anayasa veya diğer kanunlarca devlet tarafından yürütülmesi gereken bir kamu hizmeti olarak tanımlanmamıştır.

Öte yandan bu faaliyet, toplumun genelini ilgilendiren bir faaliyet de değildir. Sayısı ne kadar çok olursa olsun, ülke nüfusu ile karşılaştırıldığında, sınırlı sayıda bir öğrenci topluluğuna yöneliktir. Oysa bir eğitim, sağlık ya da toplu taşıma hizmeti herkesi ilgilendirmektedir.

⁵ Yargıtay ise yurt hizmetini bir konaklama hizmeti olarak nitelendirmektedir (Bkz. Y. 13. HD. 23.10.2018 T., 2016/23404 E., 2018/9951 K.; Y. 13. HD. 16.11.2017 T., 2015/24087 E., 2017/11226 K.; Y. 13. HD. 6.1.2015 T., 2014/48666 E., 2015/7 K. www.kazanci.com).

Bu faaliyet, devlet tarafından yürütülmediği takdirde toplumda hoşnutsuzluğa ve huzursuzluğa yol açacak bir faaliyet de değildir. Nitekim devlet bu alandan tamamen çekilse bile öğrenciler, barınma ihtiyaçlarını bir şekilde giderebilmektedirler. Kaldı ki bu alanda devletin sunduğu hizmet son derece sınırlı kalmaktadır. Öte yandan gelişmiş ülkelerin pek çoğunda öğrencilere yurt hizmeti sunan Kredi Yurtlar Kurumu benzeri kurumlar bulunmamaktadır. Yani devlet bu hizmeti bir kamu hizmeti olarak sunmamaktadır. Gelişmiş ülkelerin çoğunda yurt hizmetleri özel sektör veya kiliseler yahut üniversiteler tarafından verilmektedir. Pek çok batılı ülkede öğrenciler kiraladıkları evlerde veya bazı ailelerin yanında kendilerine ücret karşılığında tahsis edilen odalarda kalmaktadırlar. Kısacası, gelişmiş ülkelerde devlet, yurt işletmeciliğini bir kamu hizmeti olarak görmemektedir.

Özel öğrenci yurtları bu faaliyetlerini yürütürken kamu emlakını de kullanmamaktadırlar.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi yurt hizmetleri bir virtüel kamu hizmeti değildir. Bu nedenle, konuya ilişkin yönetmeliğe hâkim olan anlayışın doğru bir anlayış olduğu söylenemez. Kaldı ki, yurt hizmetlerinin virtüel kamu hizmeti olduğu iddia edilse bile, özelleştirmenin ve serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaştırılmaya çalışıldığı bir dönemde, bu iddia ve anlayışların hızla terk edilmesi, en azından öğrenci ile yurt arasındaki ilişkinin bir özel hukuk ilişkisi olduğu düşünülerek bu istikamette düzenlemeler yapılması gerekirdi.

Öğrenci yurdu ile öğrenci arasındaki ilişkiler, muhakkak ki özel hukuk ilişkileridir. Bunun da ötesinde, bu zamana kadar çıkarılan yönetmelikler tarafından göz ardı edilmiş olsa da bu ilişkiler aynı zamanda tüketici ilişkileridir. Bu sonuca 6502 sayılı TKHK'nın 2. maddesinden ulaşmak mümkündür. Kanun'un 2/1 maddesine göre "*Sağlayıcı: Kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla tüketiciye hizmet sunan ya da hizmet sunanın adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi*" ifade eder. Özel öğrenci yurtları da tüketiciye ticari ve mesleki amaçlarla hizmet sunmaktadırlar. Bu nedenle TKHK hükümlerine göre sağlayıcı sıfatını taşımaktadırlar.

Aynı kanununun 2/k maddesine göre öğrenciler tüketici hükmündedir. Bu maddede tüketici, "*Ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişiyi*" ifade eder şeklinde tarif edilmiştir. Öğrenciler ticarî veya meslekî amaçlarla hareket etmediklerine göre tüketici oldukları hususunda herhangi bir tereddüt olmamalıdır.

Tüketici işlemi ise Kanun'un 2/1 maddesinde düzenlenmiştir. Hükme göre, "*Tüketici işlemi: Mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemi*" ifade eder.

Kanun “...her türlü sözleşme ve hukuki işlemi” demek suretiyle tüketici işleminin kapsamını oldukça geniş tutmuştur. Hükme göre önemli olan işlemin niteliği değil tarafların sıfatıdır. Bir işlemin tüketici işlemi sayılabilmesi için “*ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında*” yapılmış olması yeterlidir.

Bu düzenlemeler göstermektedir ki, öğrenci ile özel öğrenci yurtları arasındaki sözleşmeler tüketici sözleşmesidir⁶. Kanun, ticarî veya meslekî amaçlarla hareket eden kamu tüzel kişilerinin yaptığı işlemleri de tüketici işlemi saymıştır. Bu hükümden hareketle kanaatimizce Kredi Yurtlar Kurumu’ndan barınma hizmeti alan öğrencileri de tüketici saymak gerekir. Aynı şekilde vakıflar ve dernekler tarafından işletilen yurtlarda kalan öğrenciler de tüketici sıfatını taşımaktadır.

Aslında 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun döneminde de öğrenciler gerek doktrinde⁷ gerekse uygulamada tüketici olarak kabul ediliyordu. Çünkü benzer düzenlemeler 4077 sayılı Kanun’da da mevcuttu⁸. Bu nedenle 4077 sayılı Kanun döneminde öğrenciler tarafından açılan davalar tüketici mahkemelerinde görülmüş ve Yargıtay da bu ilişkinin bir tüketici ilişkisi olduğunu pek çok kararında kabul etmiştir. Tüketici mahkemeleri için öngörülen parasal sınırın altında kalan olaylara ise tüketici sorunları hakem heyetleri bakmıştır. Aynı uygulama 6052 sayılı Kanun döneminde de devam etmektedir⁹.

Öğrenci tüketici; yurtla öğrenci arasındaki işlem ise tüketici işlemi olduğuna göre taraflar arasındaki ilişki Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümlerine tâbidir. Dolayısıyla çıkacak ihtilaflarda Türk Borçlar Kanunu’nun genel hükümlerinden önce, özel kanun olan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun uygulanır. Bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde ise Türk Borçlar Kanunu’nun genel nitelikteki hükümleri uygulanmalıdır. Ancak yukarıda ana hatları ile bahsetmiş olduğumuz 20.02.2017 tarihli Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği’nin emredici hükümlerinin öncelikli olarak uygulanması gerekir. Çünkü bu Yönetmelik her iki kanuna göre de daha özel bir düzenlemedir. Bununla beraber kanun hükümlerinin yönetmelik hükümleri ile bertaraf edilmesi düşünülemez. Dolayısıyla

⁶ Yargıtay da yurt sözleşmesinin tarafı olan öğrenciyi tüketici olarak kabul etmektedir (Bkz. Y. 13. HD. 23.10.2018 T., 2016/23404 E., 2018/9951 K.; Y. 13. HD. 16.11.2017 T., 2015/24087 E., 2017/11226 K.; Y. 13. HD. 6.1.2015 T., 2014/48666 E., 2015/7 K. www.kazanci.com).

⁷ **Akancı**, Şahin, Özel Öğrenci Yurdu ile Yapılan Sözleşmenin Öğrenci Tarafından Süresinden Önce Feshi ve Verilen Senedin İptali, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara 2008, s. 56.

⁸ 4077 sayılı Kanun’un 2. maddesinde “*Bu Kanun, 1 inci maddede belirtilen amaçlarla mal ve hizmet piyasalarında tüketicinin taraflardan birini oluşturduğu her türlü tüketici işlemi kapsar*”; 3. maddenin h bendinde, “*Mal veya hizmet piyasalarında tüketici ile satıcı – sağlayıcı arasında yapılan her türlü hukukî işlem*” tüketici işlemidir; aynı maddenin g bendinde, “*Kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere ticari veya mesleki faaliyetleri kapsamında tüketiciye hizmet sunan gerçek ve tüzel kişiler*”e sağlayıcı adı verilir hükmü yer alıyordu. Kanun’un 3. maddesinin d bendi hizmeti, “*Bir ücret veya menfaat karşılığında yapılan mal sağlama dışındaki her türlü faaliyeti*” ifade eder şeklinde tanımlıyordu. 3. maddenin e bendinde ise tüketici, “*Bir mal veya hizmeti ticari veya mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan gerçek veya tüzel kişi*” olarak tarif edilmişti.

⁹ Bkz. Y. 13. HD., 6.2.2020 T, 2017/1945 E., 2020/1390 K.; Y. 13. HD., 29.3.2018 T, 2015/41496 E., 2018/3716 K.; Y. 13. HD., 4.11.2013 T., 2013/27409 E., 2013/26924 K.; Y. 13. HD., 15.6.2005 T., 2005/5197 E., 2005/10096 K.

özel öğrenci yurtları, TKHK'nın yüklediği mükellefiyetleri yerine getirmek zorundadırlar. Mesela her yurt öğrenci ile yazılı sözleşme yapmak, sözleşmenin muhtevasını ve şeklini 6502 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak düzenlemek ve bu sözleşmenin bir nüshasını öğrenciye vermek zorundadır. Aksi halde bu kanunda öngörülen cezaî müeyyidelerle karşı karşıya kalır. Sözleşmeden ayrı olarak kıymetli evrak niteliğinde senet düzenlenecekse bu senedin nama yazılı olması ve her taksit ödemesi için ayrı senet düzenlenmesi gerekir (TKHK m. 4/V).

Yönetmelikte açık olarak düzenlenmese de yurt tarafından hakkının ihlal edildiğini düşünen her öğrenci, Tüketici Sorunları Hakem Heyeti'ne ve Tüketici Mahkemesi'ne başvurabilir.

Özel öğrenci yurtları ile öğrenci arasında yapılan sözleşmeler bir özel hukuk sözleşmesidir. Fakat kanunda düzenlenmediği için isimsiz sözleşmedir. Kısaca yurt sözleşmesi olarak adlandırabileceğimiz bu sözleşmeler kanaatimizce karma sözleşme niteliğindedir. Çünkü öğrencinin ücret ödeme edimi karşılığında yurt tarafından barınma, yemek, temizlik gibi hizmetler sunulmaktadır. Yurdun sunduğu barınma hizmeti kira sözleşmesinde kiracının edimine karşılık gelmektedir. Yemek verme edimi satım sözleşmesinde satıcının edimini karşılar. Temizlik edimi ise hizmet sözleşmesinde işçinin edimine karşılık gelir. Bilindiği üzere kanunda düzenlenen sözleşmelerin bazı unsurlarının kanunun öngörmediği bir biçimde birleştirilmesiyle kurulan sözleşmeler karma sözleşme olarak nitelendirilmektedir¹⁰. Bu nedenle yurt sözleşmeleri de isimsiz sözleşmelerin karma sözleşmeler grubunda yer alırlar¹¹.

Öğrenci yurtları genellikle bütün öğrencilere imzalatmak üzere tip sözleşmeler hazırlarlar. Bu nedenle yurt sözleşmeleri genel işlem koşulları içeren sözleşmelerdir. Özellikle halen yürürlükte olan 20.2.2017 tarihli Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği'nde öngörülen hizmet sunum taahhütnamesi için bunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Çünkü Yönetmelikten anlaşıldığı kadarıyla (m. 20) yurtlar, tek tip bir hizmet sunum taahhütnamesi hazırlamak ve bunu "*il veya ilçe milli eğitim müdürlüklerine bildirmek, e-Barınma modülüne kaydetmek ve kurumun panosunda ve varsa internet sitesinde ilan etmek zorundadır*". Bu düzenlemeden her öğrenci ile ayrı ayrı sözleşme yapılmayacağı, tek tip olarak hazırlanan hizmet sunum taahhütnamesinin bütün öğrenciler için geçerli olacağı anlaşılmaktadır¹². Genel işlem koşullarını düzenleyen TBK m. 20/I'in son cümlesine göre genel işlem koşullarının "*...sözleşme metninde veya ekinde yer alması, kapsamı, yazı türü ve şekli nitelendirmede önem taşımaz*". Bu durumda öğrenci ile yurt arasında ayrı bir sözleşme

¹⁰ Karma sözleşmelerin de belli türleri vardır. Bunlarda bir tanesi de kombine sözleşmelerdir. Kombine sözleşmelerde taraflardan biri kanunda düzenlenen farklı sözleşme tiplerine ilişkin birden fazla edimi borçlanırken diğer taraf en fazla bir edimi borçlanmaktadır ki bu edim genellikle para ödeme ödemi şeklinde karşımıza çıkar. Mesela seyahat düzenleme sözleşmesi, yatılı okul sözleşmesi, pansiyon ve otelcilik sözleşmesi kombine sözleşme olarak kabul edilmektedir (Eren, F. Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2019, s. 956 – 958; Aral, F. / Ayrancı, H., Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Genişletilmiş 9. Baskı, Ankara 2012, s. 54; Gümü, A., M., Borçlar Hukuku Özel hükümler, C. I., İstanbul 2012, s. 8 -9). Kanaatimizce yurt sözleşmeleri de kombine sözleşmelerdendir.

¹¹ Akinci, Özel Öğrenci Yurdu, s. 57.

¹² Bu düzenleme, öğrencinin iradesini sözleşmeye yansıtması bakımından da eleştirilebilir.

yapılmış olsa bile hizmet sunum taahhütnamesinde yazılı olan şartlar genel işlem koşulları olarak değerlendirilmelidir. Gerçi TKHK m. 5'te haksız şartlar düzenlenmiştir ve öğrenci aleyhine olan hükümler öncelikle haksız şart açısından değerlendirilmelidir. Çünkü TKHK, Türk Borçlar Kanunu'na göre özel kanun niteliğindedir. Fakat TKHK hükümlerinin yetersiz olduğu hallerde TBK hükümleri uygulanabilir.

Yurt sözleşmelerinin bir diğer özelliği ise sürekli borç ilişkisi kuran sözleşme olmalarıdır¹³. Yurt sözleşmeleri genellikle bir öğretim yılı için yapılmakta ve öğretim yılı üniversitelerin akademik takvimine göre belirlenmektedir¹⁴.

Yurt sözleşmesi bir özel hukuk sözleşmesi olduğu için, taraflar sözleşmenin içeriğini belirleme serbestisine sahiptirler. Ancak bu konuda tam bir serbestiye sahip oldukları söylenemez. Çünkü Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği'nde sözleşmenin içeriğine etki eden hükümler yer almaktadır. Mesela Yönetmeliğin 20. maddesinde yıllık ücretin nasıl belirleneceği ve bir sonraki yıl yapılacak artışın hangi oranda olabileceği düzenlenmiştir. Aynı maddenin IV. fıkrasında yurttan ayrılan öğrenciden ne miktarda ücret alınabileceğine ilişkin ayrıntılı bir düzenlemeye yer verilmiştir. Depozitonun miktarı V. fıkrafta, depozito ve ücret iadesinin nasıl yapılacağı VI. fıkrafta hükme bağlanmıştır. Bu maddenin son fıkrası ise “Ortaokul, imam-hatip ortaokulu ve ortaöğretim kurumları öğrencilerine barınma hizmeti veren kurumların ücretleri, yemek ücreti de dahil edilerek belirlenir. Yemek hizmeti için ayrıca ücret talep edilmez.” şeklindedir.

Yönetmelik m. 26/I'e göre “Kurumlar, en az ders yılı süresince barınma hizmetlerini eksiksiz devam ettirir. Ders yılı dışında da hizmet verilip verilmeyeceği hizmet sunum taahhütnamesinde belirtilir”.

Tüm bu açıklamalar göstermektedir ki gerek yurt gerekse öğrenci, sözleşme ilişkisi devam ettiği sürece tam bir serbestiye sahip değildir. Emredici kurallar ile sözleşme hürriyeti sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlandırma sözleşmenin sona erdirilmesi konusunda da kendini göstermektedir.

¹³ Sürekli borç ilişkilerinde ifa bir süreye yayılmıştır. Taraflardan birinin asli edim yükümlülüğü belli veya belirsiz bir zaman dilimi içinde ifa edilmektedir. Bir borç ilişkisinin sürekli edimli olup olmadığını belirlerken edim sonucunun yani edimin ifası ile alacaklının menfaatinin gerçekleşmesinin bir defada mı yoksa zaman içinde mi gerçekleştiğine bakmak gerekir. Alacaklının edim menfaatinin gerçekleşmesi zamana yayılıyorsa sürekli borç ilişkisinin varlığından söz etmek gerekir. Eğer edimin konusu borçlunun zaman içinde devam eden olumlu bir davranışı ise bu edim sürekli edimdir. Kira sözleşmesinde kiracının, hizmet sözleşmesinde işçinin, ortaklık sözleşmesinde ortakların, saklama (vedia) sözleşmesinde saklayanın edimi böyledir (Seliçi, Ö. Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli borç ilişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1977, s. 4 – 11. Sürekli borç ilişkisi kuran sözleşmeleri ani edimli sözleşmelerden ayırt etmeye yarayan kıstaslar ve farklı görüşler için bkz. Tümerdem, M., Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlu Temerrüdünün Sonuçları, Ankara, 2018, s. 31 vd.) Yurt sözleşmelerinde de yurdun edimi zamana yayılmaktadır. Sözleşme devam ettiği sürece yurt, barındırma, temizlik, güvenlik gibi hizmetler sunmaktadır.

¹⁴ Yönetmeliğin 3/I maddesine göre “Öğretim yılı: Ders yılının başladığı tarihten itibaren ertesi ders yılının başladığı tarihe kadar geçen süreyi” ifade eder.

III. SÖZLEŞMENİN FESHİ

Sözleşme serbestisi ilkesi gereğince tarafların karşılıklı anlaşma ile sözleşmeyi her zaman sona erdirmeye hürriyeti vardır. Ancak bazı istisnalar dışında tek taraflı bir irade beyanı ile diledikleri zaman sözleşmeye son veremezler¹⁵. Bu kural yurt sözleşmeleri için de geçerlidir. Gerçi öğrenci yurttan ayrılmak istediği takdirde yurt idaresi buna engel olamaz. Öğrencinin yurtta kalmaya zorlanması her şeyden önce bir kişilik hakkı ihlali olup TMK. m. 24'e aykırıdır. Öte yandan yurttan ayrılmaya engel olma, TCK. m. 109'a göre kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu da oluşturabilir. Ancak öğrenci, yurt sözleşmesini haklı bir sebep yokken fesheder ve yurttan ayrılırsa bu yüzden yurdun zarar göreceği açıktır.

Kadim bir hukuk ilkesi olan ahde vefa (pacta sunt servanda) ilkesi gereğince herkes yaptığı sözleşmeye uygun davranmak zorundadır. Şartlar daha sonra aleyhine olacak şekilde değişse de borçlu, edimini kararlaştırıldığı şekilde ifa etmekle yükümlüdür¹⁶. Bu nedenledir ki sözleşme ilişkisini keyfi olarak sona erdirmek mümkün değildir. Bu imkân kanunda istisnai olarak bazı sözleşme tiplerinde tanınmıştır. Bu istisnalar dışında karşı tarafın zararını tazmin ederek sözleşmeyi sona erdirmeye imkânı yoktur¹⁷.

İfası mümkün olduğu halde edimini ifa etmeyen borçlu, şartları oluşmuşsa temerrüde düşer. Bunun için kusurlu olması şart değildir¹⁸. Bu durumda alacaklı alacağını talep edebileceği gibi bu yüzden uğradığı zararının tazminini de isteyebilir¹⁹. Ayrıca para borçlarında sözleşme ile kararlaştırılmasa bile kanunun öngördüğü temerrüt faizini talep edebilir. Temerrüt faizi istenebilmesi için alacaklının zarar görmesi veya borçlunun kusurlu olması da şart değildir²⁰. Yurt sözleşmelerinde öğrencinin borcu bir miktar paranın ödenmesi olduğuna göre öğrenci temerrüde düştüğü takdirde yurt, alacağı parayı temerrüt faizi ile birlikte isteme hakkına sahiptir.

Yurt sözleşmesi öğrenci ile yurt arasında bir sürekli borç ilişkisi kurduğuna göre öğrenci tarafından süresinden önce sona erdirilebilmesi olağan (sürelili) veya olağanüstü (süresiz) fesih yoluyla mümkündür. Olağan (sürelili) fesih kural olarak belirsiz süreli borç ilişkilerinde söz konusu olur. Bu tür borç ilişkilerinde taraflardan biri diğer tarafa önceden belli bir süre vererek (feshi ihbar) sürenin sonu için sözleşmeyi feshettiğini bildirir. Ancak bu yola gidebilmek için kural olarak sözleşme

¹⁵ **Kılıçoğlu**, A. M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 21. Bası, Ankara 2017, s. 115; **Eren**, F., Borçlar Hukuku Genel hükümler, 24. Baskı, Ankara 2019, s. 16, 356; **Akinci**, Ş. Borçlar Hukuku Bilgisi, Konya 2019, s. 20.

¹⁶ **Arat**, A., Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması, Ankara 2006, s. 51 – 54; **Baysal**, B., Sözleşmenin Uyarlanması, İstanbul 2009, s. 5 vd.

¹⁷ **Altınok Ormanlı**, P., Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, İstanbul 2011, s. 220.

¹⁸ **Tümerdem**, s. 86.

¹⁹ **Nomer**, H. N., Borçlar Hukuku Genel hükümler, Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş Onbeşinci Bası, İstanbul 2017, s. 373.

²⁰ Geniş bilgi için bak. **Helvacı**, M., Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı, İstanbul 2000; **Barlas**, N., Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, İstanbul 1992.

veya kanun ile fesih hakkının tanınmış olması gerekir²¹. Yurt sözleşmeleri genellikle belirli süreli olduğu için olağan fesih söz konusu olmaz.

Olağanüstü (süresiz) fesih ise ifasına başlanmış sürekli borç ilişkilerini süresinden önce geleceğe etkili olarak sona erdiren bir imkândır. İfasına başlanmış sürekli borç ilişkilerinde sonradan ortaya çıkan ve ilişkiyi çekilmez hale getiren bir durumun varlığı halinde taraflardan birinin her şeye rağmen sözleşmeye bağlı kalmasını beklemek dürüstlük kuralına aykırı olabilir. Özellikle bir tarafın sözleşmeye aykırı davranışı yüzünden ifanın gerçekleşmemesi halinde böyledir. Eğer şartlar oluşmuşsa olağanüstü fesih yoluyla, kural olarak karşı tarafa herhangi bir süre vermeksizin sözleşme geleceğe etkili olarak derhal sona erdirilebilir. Fakat bunun için geçerli (haklı) bir fesih sebebine ihtiyaç vardır. Bu sebep kanundan veya sözleşmeden doğabilir. Şayet haklı bir sebep yok iken sözleşme feshedilmişse bu fesih geçersizdir²².

Yurt sözleşmeleri eğer haklı bir sebep varsa (mesela yurdun ayıplı ifade bulunması gibi) öğrenci tarafından feshedilebilir. Fakat yurt edimini sözleşmeye uygun bir biçimde yerine getirdiği müddetçe, öğrenci, kendisinden kaynaklanan sebeplerle sözleşmeyi kural olarak feshedemez. Fesih için ya ilgili mevzuatın veya sözleşmenin kendisine bu hakkı tanınması gerekir. Aksi takdirde öğrencinin feshi haksız fesih olur. Haksız fesih halinde karşı tarafın zararını tazmin etmek gerekir.

Çok sayıda öğrencinin yurttan ayrılması öğrenci yurdunun zarar etmesine hatta iflâsına bile yol açabilir. Uygulamada, bir özel yurt ile sözleşme yaparak kalmaya başlayan öğrenciler, daha ucuz hatta neredeyse bedava olan Kredi Yurtlar Kurumu'nun yurtlarına kayıt yaptırma hakkı kazandıkları takdirde sözleşmelerini feshederek hâlihazırda kaldıkları yurttan ayrılmak istemektedirler. Bazı öğrenciler ise bir süre sonra eve çıkmaya karar vermektedirler. Öğrencinin eğitim öğretim dönemi başladıktan sonra yurttan ayrılması halinde öğrenci yurtları genellikle onun yerine öğrenci bulamamaktadır. Bu da yurdun ciddi bir zarara uğramasına yol açmaktadır. Bu nedenle öğrenci yurtları sözleşmelerine, öğrencinin yurttan ayrılması halinde kalan ücreti ödemek zorunda olduğuna ilişkin cezaî şart niteliğinde hükümler koymaktadırlar. Ayrıca öğrencilerden kıymetli evrak niteliğinde senetler de alınmaktadır. Böyle bir hükmün geçerliliği her şeyden önce TKHK'nın 5. maddesine göre haksız şart teşkil etmemesine ve genel işlem şartlarını düzenleyen TBK m 20 vd. hükümlerine uygun olmasına bağlıdır. Ancak hüküm geçerli de olsa öğrenci

²¹ **Seliçi**, 132 vd. Her ne kadar olağan fesih yoluna gidebilmek için sözleşme veya kanun ile tanınan bir fesih hakkına ihtiyaç olsa da bazen kanun veya sözleşmede hüküm olmadığı halde olağan fesih yoluyla sözleşmeyi sona erdirmek mümkündür. Aksine bir düşüncenin kabulü belirsiz süreli sözleşmelerde tarafların bu sözleşmeden asla kurtulamayacakları anlamına gelir. Bu nedenle kanunda veya sözleşmede hüküm olmasa bile en azından dürüstlük kuralı gereği böyle bir hakkın varlığını kabul etmek gerekir (Bkz. **Altınok Ormancı**, s. 91 – 93.) Özellikle isimsiz sözleşmelerde bu ihtiyaç kendini daha bariz bir şekilde gösterir. İsimsiz sözleşmeler kanunda düzenlenmedikleri için taraflara olağan fesih hakkı tanıyan bir kanun hükmüne çoğu zaman rastlanmaz. Sözleşme ile de taraflar böyle bir imkânı öngörmemişlerse bu sözleşmeyi asla feshedemeyecekleri gibi bir sonuç ile karşılaşırız ki bu her şeyden önce kişilik haklarına aykırıdır. Ayrıca dürüstlük kuralı da uygun bir zamanda feshi ihbarda bulunmak suretiyle sözleşmeyi sona erdirmeye imkân tanır.

²² **Seliçi**, 156 vd.; **Altınok Ormancı**, 94.

yurtlarının ayrılan öğrenciden kalan ücretin tamamını talep etmesi taraflar arasında ihtilafa sebep olmakta ve bu ihtilaflar yargıya taşınmaktadır. İhtilafların önüne geçmek için öğrencinin yurttan ayrılması durumunda iade edilecek ücret miktarı Yönetmelik ile düzenlenmiştir.

Öğrenci yurdu da sözleşmeyi ancak Yönetmelikte öngörülen sebeplerin ortaya çıkması halinde feshedebilir. Yönetmeliğin 24. maddesine göre öğrencilikleri sona erenlerin kurumla ilişkisi kesilir. Bunun anlamı sözleşmenin geleceğe ilişkin olarak feshidir. 34. maddeye göre ise bu maddede öngörülen fiilleri²³ işleyenler kurumdan çıkarılır. Yani aslında yine bir fesih müeyyidesi öngörülmüştür. Ancak bu fesih disiplin soruşturmasının sonunda verilecek olan kurumdan çıkarma cezası ile gerçekleştirilmektedir²⁴. Demek ki öğrenci yurdunun yönetmelikte öngörülen sebepler olmadan öğrencinin sözleşmesini feshetmesi (yaygın olan ifadeyle öğrenciyi yurttan çıkarması) mümkün değildir. Ayrıca eğitim öğretim dönemi devam ederken yurdun kapatılması, yurt hizmetine ara verilmesi de mümkün değildir. Yurdun ne zaman kapatılacağı veya hangi şartlarda hizmete ara verilebileceği yine aynı Yönetmeliğin 16. maddesinde düzenlenmiştir. Hükme göre “Faaliyete ara verilmesi veya kapatma işlemi, olağanüstü haller dışında ders yılı içinde yapılamaz”.

²³ 34. maddenin ikinci fıkrası şu şekildedir:

“Kurumdan çıkarma cezasını gerektiren fiiller şunlardır:

- a) 22/9/1983 tarihli ve 2893 sayılı Türk Bayrağı Kanunu ile 25/1/1985 tarihli ve 85/9034 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Türk Bayrağı Tüzüğüne aykırı davranmak.
- b) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Anayasada ifadesini bulan niteliklerine aykırı miting, forum, direniş, yürüyüş, boykot, işgal gibi ferdi veya toplu eylemler düzenlemek, düzenlenmesini kışkırtmak, düzenlenmiş bu gibi eylemlere katılmak veya katılmaya zorlamak.
- c) Kanunen cezayı gerektiren yüz kızartıcı suçları işlemek veya böyle bir suçtan hükümlü durumuna düşmek.
- ç) Kanun dışı kuruluşlara üye olmak, bu kuruluşlarda faaliyet göstermek, bu tür kuruluşların propagandasını yapmak.
- d) Hırsızlık yapmak.
- e) Kurum yönetimi ve personeli ile arkadaşlarını tehdit etmek veya bunlara fiili tecavüzde bulunmak.
- f) Kurum içinde kesici, delici veya patlayıcı silahları bulundurmak veya herhangi bir kimseyi yaralamak suretiyle ilgili kanuna muhalefet etmek.
- g) İçki içmek, kumar oynamak, uyuşturucu ve keyif verici maddeleri bulundurmak, kullanmak ve bunu alışkanlık haline getirmek.
- ğ) Aynı öğretim yılı içinde üç defa kınama cezası almak.”

²⁴ 34. madde incelendiğinde ücret ödememenin bir çıkarma sebebi olarak öngörülmediği görülmektedir. Yönetmelikte ücret ödemede temerrüde düşen öğrencinin sözleşmesinin feshedilip edilemeyeceği konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak 20. maddenin 6. fıkrasında “Kurumun öğrencinin güvenliğini sağlamaması veya barınma hizmetine ilişkin hizmet sunum taahhütnamesinde yer alan yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle kurumdan ayrılan” öğrencilerin hizmet sunum taahhütnamesinin feshedileceği ve depozitosu ile birlikte varsa kalmadığı süre için yaptığı ödemenin iade edileceği düzenlenmiştir. Kanaatimizce öğrenci ücret ödeme yükümlülüğünü yerine getirmede temerrüde düşmüşse, Yönetmelikte hüküm bulunmasa da Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Türk Borçlar Kanunu’nun genel hükümlerine göre yurt tarafından sözleşme feshedilebilir. Aksine bir anlayışın kabulü, öğrencilerin yükümlülüklerini yerine getirmeden yılsonuna kadar yurttan kalabilecekleri anlamına gelir ki bu sonuç hem TBK hem de TKHK hükümlerine aykırı olur. Ayrıca öğrencilerin önemli bir kısmının ücret ödeme yükümlülüklerini yerine getirmemeleri yurdun hizmetini aksatmasına belki de kapanmasına sebep olur. Bu durumda yurdun yanı sıra ücretini düzenli olarak ödeyen öğrencilerin de mağdur olacağı açıktır.

IV. COVID-19'UN YURT SÖZLEŞMELERİNE ETKİSİ

A) COVID-19 SEBEBİYLE ORTAYA ÇIKAN FİİLÎ DURUM VE İHTİLAF

COVID-19'un yurt sözleşmelerine etkisini yukarıda vermiş olduğumuz bilgiler çerçevesinde değerlendirmek gerekir.

Öncelikle belirtmek gerek ki, COVID-19 sebebiyle özel öğrenci yurtları ile ilgili alınmış bir idarî karar yahut kanunî düzenleme mevcut değildir. İlk ve ortaöğrenim öğrencileri için 16 Mart 2020 tarihinden itibaren tatil kararı alınmış, arkasından çevrim içi eğitime geçilmiştir. Aynı tarih için YÖK tarafından üniversitelerde öğretime üç hafta ara verilmiştir. Üç haftanın sonunda çevrim içi eğitime geçilmiş ve bu eğitim dönem sonuna kadar devam etmiştir.

Üniversitelerde eğitime ara verildikten sonra öğrencilerin neredeyse tamamı yaşadıkları şehirlere geri dönmüştür. Fakat yüz yüze eğitime tekrar başlanacağı düşüncesi ile pek çok öğrenci eşyasını yurttan bırakmıştır. Şehirlerarası seyahat kısıtlamasının getirilmesi ile birlikte öğrenciler yurttan bıraktıkları eşyayı almak için geri dönememiştir. Çevrim içi eğitimin dönem sonuna kadar devam edeceği, sınavların da çevrim içi yapılacağı açıklandıktan sonra öğrenciler açısından artık yurttan kalma ihtiyacı ortadan kalkmıştır. Bu durum, yıllık ücretini peşin ödeyen öğrencilerin kalmadıkları süre için ödedikleri ücreti geri alıp alamayacakları ya da ödeme yapmayanların kalan süre için ödeme yükümlülüklerinin bulunup bulunmadığı meselesini gündeme getirmiştir.

Yurtlar genellikle öğrencilerden kıymetli evrak niteliğinde senetler de almaktadır. Konu ile bağlantılı olarak bu senetlerin iade edilip edilmeyeceği, üçüncü kişilere devredilen senetlerin akıbetinin ne olacağı da ayrı bir tartışma konusudur. Bu meselenin gündeme gelmesiyle birlikte Millî Eğitim Bakanlığı internet sayfasında, sıkça sorular sorular bölümünde²⁵ bir açıklama yaparak “*Özel öğrenci barınma kurumlarındaki ücret tahsilatı ve iadeleriyle ilgili işlemlerin; ‘Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği’nin ‘Barınma hizmeti ücreti ve yükümlülükler’ başlıklı 20 nci maddesinin dördüncü fıkrası*” hükmüne göre yürütülmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın atf yapmış olduğu 20.02.2017 tarihli Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği'nin 20. maddesinin IV. fıkrası şu şekildedir:

“Kuruma kayıt yaptıran öğrencilerden 15 Eylül tarihine kadar kurumdan ayrılanlardan hizmet sunum taahhütnamesinde belirlenen yıllık barınma hizmeti ücretinin %10'u, 15 Eylül ve sonrasında ayrılanlardan ise barınma hizmeti aldığı aylar ve içinde bulunulan ayın ücretinin tamamı ve kalan aylara ait barınma hizmeti ücretinin %30'u alınır.”

²⁵ <https://ookgm.meb.gov.tr/www/sss.php> (E.T. 15.06.2020)

Bu düzenlemeye göre 15 Eylül'e kadar kurumdan ayrılan öğrenciler taahhüt ettikleri ücretin %10'unu ödemek zorundadır. Bu tarihten sonra ayrılanlar ise barındıkları aylar ile ayrıldıkları ayın ücretinin tamamını, kalmadıkları ayların ücretinin ise %30'unu ödemekle yükümlüdürler.

Yapılan bu açıklamadan memnun olmayan öğrenciler gerek sosyal medya gerekse basın aracılığı ile tepkilerini dile getirmişlerdir²⁶. Bu aşamada COVID-19'un mücbir sebep olduğu, bu nedenle öğrencilerin kalmadıkları ayların ücretini ödeme zorunluluklarının bulunmadığını ifade eden hukukçular da olmuştur²⁷.

Öncelikle belirtmek gerekir ki Yönetmelikteki bu düzenleme öğrencinin yurttan kendi isteği ile ayrıldığı haller düşünülerek getirilmiş bir düzenlemedir. Çünkü geçmiş dönemlerde öğrencilerin kendi istekleri ile yurttan ayrılarak KYK yurtlarına veya eve çıkmaları halinde taahhüt ettikleri ücretleri ödeyip ödemeyecekleri konusu sorun olmuş ve yargıyı meşgul etmiştir.

Öğrenciler sözleşme ile taahhüt etseler de kalmadıkları süre için ücret ödemeye genellikle yanaşmamışlardır. Çok sayıda öğrencinin yıl içinde ayrılması durumunda zarar etmenin ötesinde yurt hizmetini sürdürmemeye tehlikesi ile karşı karşıya kalan yurtlar ise ücretin tamamını tahsil etmek istemiştir. İşte Yönetmelikteki hükmün getiriliş amacı bu sorunu çözmektir. Söz konusu oranlar taraflar arasında adil bir denge kurmak amacıyla getirilmiştir. O hâlde söz konusu hüküm mücbir sebep dolayısıyla yurdun kapanması veya öğrencinin yurttan istifade edememesi ihtimali düşünülerek getirilmiş bir hüküm değildir. Dolayısıyla kanaatimize COVID-19 sebebiyle yurt kapandığı için yurdunda kalamayan öğrenciler bakımından bu hüküm uygulanamaz. Aksine bir düşüncenin kabulü hükmün konuluş amacı ile bağdaşmaz.

Öğrenci ile yurt arasındaki ilişki bir özel hukuk ilişkisi olduğuna göre, bu ilişkiye Millî Eğitim Bakanlığı'nın müdahil olması ve bağlayıcı kararlar alması düşünülemez. Daha açık bir ifadeyle Millî Eğitim Bakanlığı COVID-19 sebebiyle hizmet veremeyen yurtların öğrenciden ücret alıp alamayacağına veya ne miktarda ücret alacağına karar verme yetkisine sahip değildir²⁸. Bakanlık çıkarılan yönetmelikleri ve ilgili mevzuatın uygulanıp uygulanmadığını denetlemekle görevlidir. Fakat adı geçen Yönetmeliğin ücrete ilişkin bu hükmünün salgın sürecinde

²⁶<http://www.pervinkaplan.com/detay/meb-ozel-yurtlarda-kalanlara-sirtini-dondu/11017>; <https://haber.sol.org.tr/turkiye/ozel-yurtlar-da-salgini-firsata-cevirdi-odenmis-aylarin-ucretinden-yuzde-30-kesinti-283921>; <https://www.evrensel.net/haber/400547/hacettepeli-ogrenciler-kalmadiklari-yurdun-ucretini-odemek-istemiyor>; <https://www.sikayetvar.com/milli-egitim-bakanligi/yurt>; <https://ilerihaber.org/icerik/ogrenciler-kalmadiklari-yurtlara-para-odemek-zorunda-kaliyor-110995.html> (E.T. 15.06.2020).

²⁷ <https://www.gozlemgazetesi.com/HaberDetay/252/1123981/kapanan-ozel-yurtlarin-odemeleri-devam-edecek-mi.html>; <https://www.hukukihaber.net/makale/koronavirusun-ozel-ogrenci-yurtlari-sozlesmesinetkisi-h436357.html> (E.T. 15.06.2020).

²⁸ Tespit edebildiğimiz kadarıyla pek çok öğrenci Millî Eğitim Bakanlığı'na veya CİMER'e müracaat ederek yurtları şikâyet etmekte ve Bakanlığın yurt ile öğrenci arasındaki ihtilafa müdahale ederek yurtların ücret almasını engellemesini istemektedir. Fakat Millî Eğitim Bakanlığı'nın veya başka bir devlet kurumunun sözleşmeye müdahale etmesi düşünülemez. Bu konu idarenin değil yargının karar vereceği bir konudur.

uygulanıp uygulanmayacağı meselesi bir yorum meselesi olup, ihtilaf halinde bu yorumu hâkim yapar. Bakanlığın yorumu ve görüşü taraflar için bağlayıcı değildir.

B) İHTİLAFIN ÇÖZÜMÜ

1) Genel Olarak

Sürekli borç ilişkisi kuran belirli süreli sözleşmelerin haklı bir sebep olmaksızın fesih yoluyla vaktinden önce sona erdirilmesi mümkün değildir. Yurt sözleşmesi de sürekli borç ilişkisi kurduğuna göre, öğrencinin bu ilişkiyi sona erdirebilmesi haklı bir sebebin varlığına bağlıdır. Böyle bir sebebin bulunmaması durumunda, sözleşmeyle de fesih imkânı tanınmamışsa öğrenci sürenin sonuna kadar sözleşme ile bağlıdır. Bunun anlamı, yurtda kalmasa bile ücret ödeme yükümlülüğünün devam edeceğidir²⁹.

Yurt sözleşmesi ile öğrencinin, kalmadığı sürenin de ücretini ödemek zorunda olduğu kararlaştırılabilir. Uygulamada böyle bir hüküm cezaî şart şeklinde sözleşmelere konulmaktadır. Bu durumda yurt idaresi ücreti talep etmekte, öğrenci ise ödemeye yanaşmamaktadır. İşte yönetmelik ile getirilen, kalan ücretin %30'unun ödeneceğine ilişkin hüküm bu ihtilafları ortadan kaldırmak içindir.

Öğrencinin ödemekle yükümlü olduğu %30'luk bedel, kendi iradesiyle ve hiçbir haklı sebep yokken yurttan ayrılmış olması halinde ödeyeceği miktardır. Bu oran aslında öğrenci lehine, onu ücretin tamamını ödeme yükümlülüğünden kurtarmak amacıyla belirlenmiş bir orandır. Kanun koyucu bu düzenleme ile öğrencinin ödemek zorunda olduğu ücrete bir sınır çizmiştir. Böyle bir sınır çizilmeseydi öğrenci kalan ücretin tamamını ödemek zorunda kalabilecekti. Şu hâlde öğrencinin lehine ve onu korumak için getirilmiş bir düzenleme, olağanüstü bir sebepten ötürü yurttan ayrılmak zorunda olan öğrencinin aleyhine olacak şekilde uygulanamaz. Bu nedenle yurtdan Yönetmelik ile belirlenen ücreti, salgın hastalık sebebiyle yurttan ayrılan öğrenciden talep etme hakkının olmadığı kanaatindeyiz.

Aşağıda öğrencinin yurttan ayrıldığı takdirde Yönetmelikte öngörülen %30'luk kısmı ödeme yükümlülüğünden hangi hukukî gerekçelerle ve nasıl kurtulabileceği hususu üzerinde durulmuştur.

2) Mücbir Sebep Kavramı ve COVID-19'un Öğrenciler Açısından Mücbir Sebep Teşkil Edip Etmeyeceği Meselesi

Mücbir sebep ile ilgili değişik tanımlar yapılmakla birlikte bizim de katıldığımız bir tanıma göre mücbir sebep, borçlunun veya somut olayda sorumluluğu araştırılan kişinin işletmesi ve faaliyet alanı dışında cereyan eden, borcun veya bir davranış normunun ihlâline kaçınılmaz ve mutlak bir biçimde sebep olan, karşı konulması ve sonuçları öngörülmesi mümkün olmayan olağanüstü bir olaydır³⁰. O

²⁹ Bu hususta, Özel Öğrenci Barınma Hizmetleri Yönetmeliği ile getirilen ve öğrencinin kalmadığı sürenin ücretinin ancak % 30'unun istenebileceği yönündeki hükmü hatırlatmakta yarar görüyoruz.

³⁰ Eren, s. 628.

halde bir olayın mücbir sebep teşkil edebilmesi için kaçınılmaz bir biçimde borcun ihlâline yol açması gerekir. İfayı zorlaştırmış olması yetmez. Borçlu mücbir sebep teşkil eden olaya rağmen borcunu ifa edebiliyorsa mücbir sebepten söz edilemez³¹.

COVID-19'un borçlunun işletmesi ve faaliyet alanı dışında gerçekleştiği ve kaçınılması, öngörülmesi mümkün olmayan olağanüstü bir olay olduğunu söyleyebiliriz.

Yurt sözleşmeleri iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdir. Yukarıda açıklamış olduğumuz üzere karma sözleşme niteliğindeki yurt sözleşmelerinde yurdun edimleri barınma, yemek, temizlik gibi edimlerdir. Öğrencinin edimi ise kararlaştırılan ücreti ödeme edimidir. Diğer bir ifadeyle öğrencinin borcu para borcudur.

Yaşanan salgın sürecinde idarî bir karar ile yurtlar kapatılmamış, üniversitelerin çevrim içi eğitime geçmesiyle birlikte fiili bir durum ortaya çıkmış ve öğrenciler evlerine dönmüştür. Öğrenebildiğimiz kadarıyla yabancı öğrenci barındıran bazı yurtlar birkaç öğrenci yüzünden yurtlarını kapatamamış, hizmet vermeye devam etmiştir. Bu nedenle yurt kapandığı için öğrencinin hizmet alamadığı söylenemez. Dolayısıyla olaya yurt açısından baktığımız zaman bir mücbir sebebin varlığından söz edilemez.

Mücbir sebep haksız fiil sorumluluğunda illiyet bağımlı keser ve failin sorumluluğunu ortadan kaldırır³². Akdî sorumlulukta ise borca aykırı davranan borçlunun sorumluluğu sona erer. Mesela geç ifa halinde borçlunun cezaî şart ödemesi kararlaştırılmışsa ve ifanın gecikmesine mücbir sebep yol açmışsa cezaî şart istenemez. Şu hâlde mücbir sebep borçluya sorumluluktan kurtulma imkânı vermektedir. Ancak borçlunun sorumluluktan kurtulabilmesi için mücbir sebebin etkisi ile borcunu hiç ya da gereği gibi ifa edememesi gerekir³³.

Öğrencinin yurda karşı olan borcu (edimi) para borcu olduğuna göre mücbir sebep dolayısıyla borcunu ifa edemediği söylenemez. Çünkü para borcu cins borcudur. Cins telef olmaz ilkesi gereğince borçlu, o cinsten şeyleri bulabildiği sürece borcunu ifa ile yükümlüdür. Borçlu kendi kusuru olmaksızın zor duruma (müzayakaya) düşmüş olsa bile ifa yükümlülüğünden kurtulamaz³⁴.

Öğrencinin para borcunu banka veya posta havalesi yoluyla ifa etme imkânı her zaman vardır. Bu nedenle öğrenci açısından bir mücbir sebebin varlığından söz edilemez. Öğrencinin yurt hizmetinden yararlanamaması, borcunu ifa edememesi

³¹ Thilo, E. / Esen, B. N., "Laesio Enormis" ve "Clausula Rebus Sic Stantibus" ile Bir Para Borcunda Mücbir Sebep Hakkında Not, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl 1935, C. I, S. 3, s. 349; Eren, s. 628 vd.

³² Kılıçoğlu, A. M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 21. Bası, Ankara 2017, s. 403; Eren, s. 628.

³³ Eren, s. 631.

³⁴ Thilo, E. / Esen, B. N., s. 349 – 350.

değil, sözleşmeden kaynaklanan bir hakkını kullanamaması demektir³⁵. Mücbir sebep, sözleşmeden kaynaklanan hakkını kullanamayan alacaklıya (aksi sözleşmede kararlaştırılmadığı sürece) fesih imkânı tanımaz.

3) İmkânsızlık Kavramı ve COVID-19'un Öğrenci Açısından İmkânsızlığa Yol Açıp Açmadığı Meselesi

İmkânsızlık; maddî, hukukî veya fiilî bir sebepten dolayı borçlunun borcunu yerine getirememesi demektir³⁶. İmkânsızlık sözleşme kurulmadan evvel ortaya çıkmışsa borç ilişkisi kesin hükümsüz olur (TBK m. 27)³⁷. Sözleşme kurulduktan sonra ortaya çıkan imkânsızlığa ise sonraki imkânsızlık adı verilir³⁸. Sonraki imkânsızlık halinde borçlunun borcu sona erer; taraflar birbirlerinden aldıklarını iade ederler (TBK m. 136). Sürekli borç ilişkisi kuran sözleşmelerde o ana kadar ifa edilen edimler geçerliliğini korur ve sözleşme geleceğe etkili olarak ortadan kalkar. Böylece her iki taraf da ifa yükümlülüğünden geleceğe etkili olarak kurtulmuş olur³⁹.

Özel öğrenci yurtları genellikle eğitim – öğretim yılı başında öğrenci almaktadır. Salgın hastalık ise öğretim yılının ortasında görülmeye başlanmıştır. Bu sebeple eğer bir imkânsızlıktan söz edilecekse bunun başlangıçtaki değil sonraki imkânsızlık olduğunu kabul etmek gerekir. Bununla beraber öğrenci açısından söz imkânsızlığın varlığından söz edilemez. Çünkü imkânsızlık parça borçlarında söz konusu olur. Cins borçlarında, Roma Hukuku'ndan gelen cins telef olmaz (genus non perit) ilkesi gereğince imkânsızlıktan söz edilemez. Borçlu, borçlandığı edim yeryüzünde mevcut oldukça edimini ifa ile yükümlüdür⁴⁰. Öğrencinin borcu, para borcu yani bir cins borcu olduğuna göre edimin imkânsızlaştığı söylenemez. Bu sebeple öğrencinin imkânsızlık hükümlerinden yararlanarak sözleşmeyi geleceğe etkili olarak feshetmesi ve kalmadığı süre için ödeme yükümlülüğünden kurtulması mümkün değildir.

³⁵ Bu durumda eğer yurt kendi edimini usulüne uygun bir biçimde ifaya arz ettiği halde öğrenciden kaynaklanan sebeplerle ifa gerçekleşmemişse alacaklı temerrüdünden söz edilebilir. Alacaklı temerrüdünde kusur şartı da aranmaz (Eren, s. 1138 vd.). Bu nedenle öğrencinin alacaklı temerrüdüne düştüğü düşünülebilir. Bununla beraber alacaklı temerrüdünün söz konusu olabilmesi için borçlunun ifa teklifinin dürüstlük kuralına uygun olması gerekir. Mesela alacaklının ailesinden birisi öldüğü zaman borçlunun onu ısrarla ifayı kabul etmeye zorlaması dürüstlük kuralına göre kabullenilemeyecek bir durumsa, diğer bir deyişle alacaklının ifayı kabul etmesi ondan beklenemezse, alacaklı temerrüdünden söz edilemez. Alacaklının edimi kabul etmede geçici olarak engelli olduğu durumlarda borçlu, dürüstlük kuralına aykırı bir biçimde bu fırsattan yararlanarak alacaklıyı temerrüde düşüremez (Üçer, M. Roma Hukukunda ve Karşılaştırmalı Hukukta Alacaklının Temerrüdü, Ankara 2007, s. 116). Kanaatimizce COVID-19 sebebiyle evlerine dönen ve seyahat imkânları da kısıtlanan, üstelik yurtda kaldığı takdirde hastalanma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan öğrencilerden yurdun ifa teklifini kabul etmeleri beklenemez. Bu sebeple öğrencinin alacaklı temerrüdüne düştüğünü söylemek doğru değildir.

³⁶ Altunkaya, M., Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı, Ankara 2005, s. 87 vd.; Ercoskun Şenol, H. Kübra, Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık, İstanbul 2016, s. 11 – 12.

³⁷ Altunkaya, s. 233.

³⁸ Sonraki imkânsızlık ile ilgili geniş bilgi için bak. Kurt, L. M., Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık, Ankara 2016.

³⁹ Kurt, s. 249 vd.

⁴⁰ Altunkaya, s. 90.

Yurt açısından da bir imkânsızlık yoktur. Çünkü yurtlar; lokantalar, kafeler, alışveriş merkezleri gibi kapatılan kurumlardan değildir. Yurtların hizmet vermesini engelleyen bir idarî karar alınmamış veya hukukî düzenleme yapılmamıştır.

4) Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanıp Uyarlanamayacağı Meselesi

Uyarlama konusu TBK m. 138’de aşırı ifa güçlüğü başlığı altında düzenlenmiştir. Hükme göre, sözleşme yapıldığı esnada taraflarca öngörülemeyen, öngörülmesi de mümkün olmayan, borçludan kaynaklanmayan ve beklenmeyen bir durum ortaya çıkarsa bazı şartlar altında sözleşmenin değişen şartlara uyarlanması talep edilebilir.

Uyarlamanın söz konusu olabilmesi için sözleşme yapılırken öngörülemeyen olağanüstü bir durumun ortaya çıkması gerekir⁴¹. COVID-19, hiç kimsenin öngöremeyeceği olağanüstü bir durumdur ve yurt sözleşmeleri imzalandıktan sonra ortaya çıkmıştır⁴².

Uyarlamanın yapılabilmesi için öngörülemeyen olayın edimler arasındaki dengeyi aşırı derecede bozmuş, işlemin temelinden çökmüş olması gerekir. TBK m. 138’in ifadesiyle bu olay, “sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenemeyeceğini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir” ise borçlu uyarlama talep edebilir⁴³.

Sözleşmenin değişen şartlara uyarlanması ahde vefa ilkesinin bir istisnasıdır. Ahde vefa ilkesi gereğince borçlu, sözleşme kurulduktan sonra şartlar kendi aleyhine olacak şekilde değişse bile borcunu sözleşmeye uygun şekilde ifa etmek zorundadır. Ancak ne pahasına olursa olsun borçlunun sözleşmeye bağlı kalması bazen dürüstlük kuralına uygun düşmeyebilir. Bazen şartlar öyle değişir ki sözleşme amacını ve anlamını yitirir. Taraflardan biri için çekilmez ve katlanılmaz hale gelir. Böyle bir sözleşmeyi yaparken güdülen amaç ortadan kalkar. Bu durumda sözleşmenin temelinden çöktüğü kabul edilir. İşte eğer sözleşme temelinden çökmüşse, diğer şartların da gerçekleşmesi durumunda sözleşme değişen şartlara uyarlanabilir⁴⁴.

Özel yurt ile sözleşme yapan öğrenciler bir öğretim yılı boyunca yurttan kalmak üzere sözleşme yapmışlardır. Ancak ikinci dönemin başlarında derslere ara verilmiş ve öğrenciler evlerine dönmüştür. İkinci dönemin çevrim içi yapılmasına karar verilince öğrencilerin yurttan kalmalarını gerektiren bir sebep kalmamıştır.

⁴¹ Arat, s. 93 vd.; Baysal, s. 146 vd.

⁴² Yurtlar sene içinde de öğrenci almaktadır. Bu nedenle salgın görülmeye başladıktan sonra yurda kayıt yaptırmış öğrenciler olabilir. Burada önemli olan salgının sonuçlarının objektif olarak öngörülebilir olup olmadığıdır. Okullarda yüz yüze eğitime ara verileceğini bilmeyen, bilmesi de kendisinden beklenemeyen bir öğrenci açısından öngörülmezlik şartı gerçekleşmiş olur. Fakat çevrim içi eğitime geçiş kararı alındıktan sonra yurda kayıt yaptıran bir öğrenci, öngörülmezlik şartı gerçekleşmediği için sözleşmenin değişen şartlara uyarlanmasını isteyemez.

⁴³ Arat, s. 112 vd.; Baysal, s. 97 vd.

⁴⁴ Thilo, E. / Esen, B. N., s. 346 vd.; Arat, s. 51 vd.

Yukarıda da açıklandığı üzere üç hafta sonra yüz yüze eğitime geçileceği düşüncesiyle evlerine dönen öğrenciler seyahat kısıtlaması sebebiyle yurttan eşyalarını bile alamamışlardır. Yurtlar her ne kadar açık olsa da öğrencilerin yurttan kalmaları anlamsız bir hal almıştır. Kaldı ki seyahat kısıtlaması buldukları şehirden çıkmalarına bile engel olmuştur. Bunun yanı sıra yetkililer tarafından sürekli “evde kal” çağrıları yapılmış, insanların özellikle kapalı mekânlarda toplu yerlerden uzak durmaları gerektiği ifade edilmiştir. Öğrenci yurtları toplu yaşanan yerlerdir. Odalarda üç dört, bazen daha fazla öğrenci bir arada bulunabilmektedir. Yurtların yemekhaneleri de öğrencilerin toplu olarak bir arada buldukları mekânlardır. Bu durumda hiçbir öğrenciden sağlığını tehlikeye atarak yurttan kalması istenemez. Lokanta ve kafelerin kapatıldığı bir dönemde öğrencilerden yurtların yemekhanelerinde yemek yemeleri, kahvaltı yapmaları beklenemez. Öğrenciler açısından en doğru seçim evlerine dönmektir. Öğrenciler de bunu yapmıştır. Ancak bunu yaparken yurt sözleşmesinden kaynaklanan haklarını kullanamamışlardır. Üstelik haklarını kullanamadıkları süre, sınav dönemlerini de hesap edersek neredeyse dört aya yaklaşmaktadır. Öğrencilerin yurttan barınma sürelerinin ortalama dokuz ay olduğu düşünüldüğünde üç buçuk – dört ay gerçekten uzun bir süredir. Bu nedenle öğrencilerin bu sözleşmeden bekledikleri amacın gerçekleşmediğini söyleyebiliriz. Zira hiçbir öğrenci dört aya yakın bir süre kalamayacağını bile bile özel öğrenci yurdu ile sözleşme yapmaz. Bu sebeple, öğrenciler açısından sözleşmenin temelinden çıktığı, başlangıçtaki olguların öğrenciler aleyhine, onlardan ifayı dürüstlük kuralına göre istemenin mümkün olmadığı şekilde değiştiği söylenebilir.

Uyarılmanın talep edilebilmesi için edimler arasındaki dengenin aşırı derecede bozulmuş olması da gerekir. Küçük bir dengesizlik uyarlamaya imkân vermez. Bu dengesizliğin ne oranda olacağı kanunda düzenlenmemiş ve hâkimin takdirine bırakılmıştır. Hâkim her somut olayda dengenin bozulup bozulmadığını araştırmak zorundadır⁴⁵.

Salgın hastalık sürecinde öğrenciler yurttan kalacakları sürenin yarıya yakını evlerinde geçirmişlerdir. Bu nedenle dengenin aşırı derecede bozulduğunu söylemek doğru olur.

Kanunda öngörülen şartlar gerçekleşmişse borçlu, sözleşmenin yeni şartlara uyarlanmasını isteyebileceği gibi sözleşmeden dönme hakkına da sahiptir. TBK m. 138/I’in son cümlesine göre, “*Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır*”.

Bu düzenlemeye göre öğrencilerin ücrette indirip talep etme imkânları olduğu gibi sözleşmeyi feshetme imkânları da vardır. Yukarıda da ifade edildiği üzere yurt sözleşmesi sürekli edimli bir sözleşme olduğu için dönme değil fesih söz konusu olur. Fesih geleceğe etkili olduğu için sözleşme, fesih tarihine kadar hüküm ifade eder. Yani o ana kadar ifa edilen edimler geçerlidir. Fakat fesihten itibaren tarafların ifa yükümlülükleri sona erer. Bunun anlamı şudur: Henüz ödeme yapmayan öğrenciler

⁴⁵ Arat, s. 111 – 116.

kalmadıkları süre için ödeme yükümlülüğünden kurtulurlar. Ödeme yapanlar ise yaptıkları ödemeyi sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri isteyebilirler.

Burada karşımıza çıkacak önemli bir sorun şudur: TBK m. 138'e göre uyarılama talep edebilmek için borçlunun borcunu henüz ifa etmemiş veya uyarılama talep etme hakkını saklı tutarak ifa etmiş olması gerekir. Bu durumda peşin ödeme yapan öğrencilerin kalmadıkları süre için yaptıkları ödemeyi geri isteyip isteyemeyecekleri konusu gündeme gelmektedir.

Kanunun lafzına bakıldığında peşin ödeme yapan öğrencilerin kalmadıkları süre için yaptıkları ödemeyi geri isteyememeleri gerekir. Fakat hüküm bu şekilde anlaşılırsa peşin ödeyen ile taksitle ödeyen arasında hakkaniyete aykırı bir fark yaratılmış olur. Aynı şartlarda yurttan hizmet alan, aynı parayı ödemeyi taahhüt eden, aynı sebepten ötürü yurttan kalamayan iki öğrenciden biri kalmadığı süre için ücret ödemezken diğerinin ödeyeceğini söylemek adil değildir. Kanun koyucunun amacı böylesine adaletsiz bir sonucun ortaya çıkmasını sağlamak olamaz. Bu nedenle kanun yorumlanırken lafzi yorum yapılmamalıdır. Kanaatimizce burada bir örtülü kanun boşluğu vardır.

Örtülü boşluk halinde kanunda bir düzenleme bulunmakla birlikte bu düzenleme amaca uygun değildir; açıkça haksız sonuçlar doğuracak niteliktedir. Böyle bir durumda kanun amaca uygun olarak yorumlanmak suretiyle uygulanır⁴⁶. Burada da bir örtülü boşluk olduğu kabul edilmeli ve peşin ödeyenlere de fazladan ödedikleri ücreti geri isteyebilme imkânı tanınmalıdır.

Uyarılama konusunda karşımıza çıkan bir diğer sorun ise sözleşmenin hangi andan itibaren feshedilmiş sayılacağıdır.

Genel kabule göre fesih geleceğe etkili hüküm ve sonuç doğurur. Bunun sebebi geçmişe etkili hüküm ve sonuç doğurması durumunda ifa edilmiş edimlerin iadesi konusunda yaşanacak olan güçlülüdür. Mesela bir hizmet sözleşmesi geçmişe etkili olarak feshedilirse işçinin aldığı ücreti iade etmesi gerekir. Fakat işverenin iade edebileceği bir edim bulunmamaktadır⁴⁷. Ancak bu kural mutlak bir kural değildir. Bizim de katıldığımız bir fikre göre⁴⁸ uyarılama davası sonucunda sözleşmenin sona erdirilmesine karar verildiğinde bunun geçmişe mi geleceği mi etkili olacağını belirlerken sözleşmenin niteliğine bakılmalıdır. Sözleşmenin niteliğine göre uzun süreli sözleşmelerde bile geçmişe etkili bir sona erme söz konusu olabilir.

Salgın sürecinde öğrencilerin büyük bir çoğunluğu evlerine dönerken herhangi bir fesih beyanında bulunmamıştır. Çünkü yüz yüze eğitime geçilip geçilmeyeceği bu dönemde henüz belli değildi. Bu belirsizlik uzunca bir süre devam

⁴⁶ Antalya, G. / Topuz, M., Medenî Hukuk, Marmara Hukuk Yorumu, Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, C. I., Genişletilmiş 3. Baskı Ankara 2019, s. 327 – 329; Aktaş, S., Pozitif Hukukta Boşluk kavramı, EÜHFD, C. XIV, S. 1–2 (2010), s. 20. https://hukukdergi.ebyu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2010-XIV_1-1.pdf (E.T. 10.06.2020).

⁴⁷ Seliçi, s. 46 – 47; Tümerdem, s. 217 – 219.

⁴⁸ Arat, s. 194.

etmiştir. Sınavların yüz yüze mi yoksa çevrim içi mi yapılacağı tartışılmış ve dönemin sonuna doğru YÖK çevrim içi yapılmasına karar vermiştir. Böyle bir belirsizlik durumunda yurttan ayrılan öğrenciden fesih beyanında bulunması beklenemez. Bu nedenle uyarılama davası dönem sonunda açılabilir bile feshin öğrencinin yurttan ayrıldığı tarihten itibaren hüküm ve sonuç doğuracağını kabul etmek doğru olur. Öte yandan inceleme konusu yaptığımız sorun açısından, feshin geçmişe etkili olmasının edimlerin iadesi gibi bir sonucu beraberinde getirmesi de söz konusu değildir. Çünkü öğrenciler yurttan ayrıldığına göre yurdun verdiği bir hizmet söz konusu değildir. Yurt aldığı ücreti iade ettiğinde öğrenci neyi iade edecektir şeklinde bir sorun ile karşılaşamaz.

Bu noktada üzerinde durulması gereken bir diğer husus önceden bir fesih beyanının gerekip gerekmediği, beyana ihtiyaç varsa bunun şeklinin nasıl olması gerektiği hususudur⁴⁹. Öncelikle belirtmek gerekir ki fesih beyanı herhangi bir şekle bağlı değildir. İspat açısından belli bir şekilde yapılması tavsiye olursa da feshin geçerliliği bakımından şekil mecburiyeti bulunmamaktadır. Bu nedenle yazılı olarak ya da e-posta, kısa mesaj veya benzeri vasıtalarla fesih beyanında bulunulabilir. Fesih için dava açmaya da gerek yoktur. Öte yandan feshin geçerli olabilmesi için mutlaka fesih sözcüğünün kullanılması da gerekmez. Bu anlama gelebilecek herhangi bir beyan yeterlidir. Önemli olan muhatapın güven teorisine göre bu beyanı bir fesih beyanı olarak anlamış olmasıdır⁵⁰. Burada dikkat edilmesi gereken husus beyanın muhataba yöneltilmesidir. Muhatap yurt müdürü veya yurdun sahibidir. Bu nedenle herhangi bir çalışana gönderilen fesih beyanı kural olarak kendisinden beklenen sonuçları doğurmaz.

Sözleşmenin feshi bir uyarılama talebi ile gündeme gelir. Uyarılama talebi mahkeme dışında ileri sürülebileceği gibi dava yoluyla da ileri sürülebilir ki yaygın olarak dava yoluyla ileri sürülmektedir. TBK m. 138'in lafzı da uyarılamanın hâkimden talep edilmesi gerektiği şeklinde anlaşılmaya müsaittir. Fakat eğer borçlu uyarılmayı mahkeme dışında ileri sürmüşse alacaklı, uyarılamanın şartlarının oluşmadığı gerekçesiyle dava açabilir⁵¹.

Çoğunlukla uyarılama talebiyle borçlu dava açar. Ancak şartların değişmesine rağmen borçlunun pasif bir durumda kalması da mümkündür⁵². Bu durumda alacaklı ifa için harekete geçer. Çünkü böyle bir durumda genellikle borçlu temerrüde düşmüş olacaktır. Alacaklının açtığı ifa davasında borçlu, şartların değiştiğini ve bu yüzden sözleşmenin uyarlanması veya sonlandırılması gerektiğini

⁴⁹ Basına da yansıyan öğrenci şikâyetlerinden anlaşıldığı kadarıyla bir kısım yurtlar öğrencinin e-posta vb. yollarla gönderdikleri fesih beyanlarını kabul etmemekte, öğrencilerin bizzat yurda gelerek fesih beyanında bulunmasını şart koşmaktadırlar. Böyle bir uygulama hukuka uygun olmayıp öğrencinin fesih hakkını kullanmasına engel olmaya yönelik bir uygulamadır ve açıkça TMK m. 2'ye aykırıdır.

⁵⁰ **Tümerdem**, s. 216 – 217. Mesela öğrencinin “yurttan ayrılıyorum” şeklindeki bir beyanı bile fesih beyanı olarak anlaşılabilir. Aynı şekilde öğrencinin yurttan kalmayacağı sürenin ücretini ödemek istemediğini beyan etmesi de fesih beyanı olarak yorumlanabilir.

⁵¹ **Arat**, s. 175.

⁵² Çevrim içi eğitime geçilmesinden sonra da aynı şey olmuş, öğrencilerin çoğu pasif bir durumda beklemeye başlamıştır.

ileri sürebilir. Bunu bir karşı dava ile ileri sürebileceği gibi savunması esnasında da ileri sürebilir. Borçlunun bu savunmasının hukukî niteliğinin bir def'i mi itiraz mı olduğu tartışmalı olmakla birlikte bizim de katıldığımız bir görüşe göre⁵³ burada bir def'i söz konusudur. Bu nedenle davalı borçlu, süresi içinde, ilk cevap dilekçesinde bunu ileri sürmelidir.

Uygulamada yurtlar genellikle öğrenciden kıymetli evrak niteliğinde senetler de almaktadır. Bu durumda öğrenci sözleşmeyi feshetse bile senedin üçüncü kişiye ciro edilerek icraya konulması tehlikesi de bulunmaktadır. Bu konu aşağıda ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ancak burada şu kadarını ifade edelim ki, senet tehlikesine karşı öğrencinin menfi tespit davası açması ve uyarlamayı burada ileri sürmesinin mümkün olduğunu düşünüyoruz.

Kanunun aradığı şartlar oluştuğunda hâkim sözleşmeyi değişen şartlara uyarlayabileceği gibi sözleşmenin sona ermesine de karar verebilir. Uyarlamanın nasıl olması gerektiğine hâkim karar verir. Taleple bağlı değildir. Sözleşme hukukunda kural ahde vefa olduğu için hâkimin mümkün olduğunca sözleşmeyi ayakta tutmaya yönelik bir çözüm tarzını benimsemesi uygun olur. Hâkim karar verirken tarafların menfaatlerini birlikte değerlendirmelidir. Bir taraf aşırı ifa güçlüğünden kurtarılrken diğer tarafın haklı beklentileri göz ardı edilmemelidir. Borçlu sözleşmenin feshini talep ederken karşı taraf uyarlama istiyorsa somut olayın özelliğine göre karar vermek gerekir. Fakat uyarlama borçlu için bir anlam ifade etmiyorsa feshe karar verilmez. Mesela satın almayı taahhüt ettiği elektriği kullanamayacak olan alıcının açtığı uyarlama davasında ücretin indirilmesine karar vermek doğru değildir. Böyle bir durumda feshe karar vermek gerekir⁵⁴.

İkinci dönemin önemli bir kısmında yurttan kalmayan ve öğretim döneminin bitmesi dolayısıyla sözleşmenin sonuna kadar da kalamayacak olan bir öğrenci için bedel indirimi anlamsızdır. Bu nedenle feshe karar verilmelidir. Fakat fesih oldukça ağır bir sonuçtur. Çünkü risk bir taraftan alınarak diğer tarafa yüklenmektedir. Bu ağır sonucu önlemek ve adil bir karar verebilmek için karşı taraf lehine uygun bir tazminata hükmedilmesi önerilmektedir. Bununla beraber tazminat için kusur şarttır. Oysa uyarlamada, uyarlama talep edenin bir kusuru bulunmamaktadır. Bu nedenle tazminattan çok bir denkleştirmeden söz etmenin uygun olacağı doktrinde ifade edilmektedir⁵⁵. Bununla beraber denkleştirme yapılırken amaç, karşı tarafın zararının tamamını değil bir kısmını karşılamaktır. Ayrıca her olayda mutlaka denkleştirme yapmak gerekmez. Hâkim somut olayın özelliğine göre karar vermelidir. Bu noktada, öğrencilerin yurttan olmadığı dönemde yurdun da bir kısım masraflarından tasarruf ettiğini gözden uzak tutmamak gerekir. Sonuç olarak denkleştirme yapmak suretiyle öğrencinin kalmadığı dönem için bir miktar ödeme yapıp yapmayacağına karar vermek, denkleştirmeye hükmedilecekse bunun oranını belirlemek hâkimin

⁵³ **Arat**, s. 177 – 179. Süresinde ileri sürmemişse karşı dava açarak uyarlamayı talep etmesinin mümkün olduğu kanaatindeyiz (Aynı görüşte **Arat**, s. 178). Bu durumda usul ekonomisi açısından hâkim iki davanın birleştirilmesine karar verebilir.

⁵⁴ **Arat**, s. 187 – 192.

⁵⁵ **Arat**, s. 195 - 196.

takdirinde olan bir husustur. Burada tekrar vurgulamak gerekir ki hâkim, Yönetmelik ile getirilen %30 ile bağlı değildir.

5) Senetlerin İadesi Meselesi

Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere öğrenci yurtları genellikle öğrencilerden kıymetli evrak niteliğinde senetler almaktadırlar. TKHK m. 4/V'e göre *“Tüketicinin yaptığı olduğu işlemler nedeniyle kıymetli evrak niteliğinde sadece nama yazılı ve her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde senet düzenlenebilir. Bu fıkra hükümlerine aykırı olarak düzenlenen senetler tüketici yönünden geçersizdir”*. O hâlde öğrenciden alınan senedin nama yazılı ve her bir taksit ödemesi için ayrı ayrı olacak şekilde düzenlenmesi gerekir. Fakat uygulamada öğrencilerden emre yazılı senet de alınabilmektedir. Ayrıca kanunun açık hükmüne rağmen yurtlar tek senet alma yoluna gitmeyi tercih edebilirler. Böyle durumlarda kanun, tüketici yönünden bu senetlerin geçersiz olduğunu hükme bağlamıştır.

Doktrinde de yurt tarafından kanuna aykırı olarak alınan senetlerin geçersiz olduğu ifade edilmiştir⁵⁶. Yargıtay ise geçersiz olan senetlerin ciro yoluyla üçüncü kişilere devredilmesi halinde geçersizliğin senedi devralan üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebileceğine ve üçüncü kişinin iyiniyet iddiasında bulunamayacağına hükmetmiştir. Bize göre de bu kararlar doğru ve kanunun amacına uygun kararlardır⁵⁷.

Öğrenci tarafından yurda verilen emre yazılı senetler her ne kadar geçersiz olsa da genellikle senet lehartı olan yurtlar ciro yoluyla bu senetleri üçüncü kişilere devretmekte ve senetler bu kişilerce icraya konulmaktadır. Böyle bir durumda yapılması gereken şey borca itiraz etmektir. Ancak kıymetli evrak niteliğindeki bir senet icraya konulduğunda itiraz icrayı durdurmamaktadır. Bu durumda tedbir talepli bir menfi tespit davası açılarak burada senedin geçersizliğin ileri sürülmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz. Aslında yapılması gereken, senet icraya konulmadan önce tedbir talepli menfi tespit davası açmaktır. Açılacak böyle bir davada hâkimin teminatsız bir biçimde tedbire hükmetmesi hem senet borçlusunu öğrencinin hem de yurdun lehine olacaktır. Çünkü tedbir talebi reddedildiğinde üçüncü kişi senet bedelini

⁵⁶ Akıncı, Özel Öğrenci Yurdu, s. 68 – 69.

⁵⁷ “Yukarıda açıklandığı üzere dava konusu senetler taksitli mobilya satışına ilişkin olarak 4822 sayılı yasa ile değişik 4077 sayılı yasanın 6/A maddesinin yürürlüğe girdiği 6.3.2003 tarihinden sonra 10.10.2003 tarihinde düzenlenmiştir. Yasanın bu amir hükmüne göre dava konusu senetler nama yazılı olarak düzenlenmesi gerekirken emre muharrer olarak düzenlendiğinden geçersizdir. Bilindiği gibi Emre yazılı senetler TTK 559, 560, 743 maddelerinde yazılı esaslar dahilinde devredilebilir. Buna karşılık nama yazılı senetlerin devrinde zilyedliğin devri yanında alacağın temlik sonuçları doğuracak şekilde devredilmesi gerekir. Nama yazılı senette hak sahibi olmayan bir kimseden iyiniyetle devir alındığı gerekçesiyle iktisap mümkün değildir. Senet hamili TTK 599. maddesi gereği kendisinin iyi niyetli hamil olduğu savunmasında bulunamaz. Somut olayda Celal'e ciro edilen senetlerin nama yazılı olarak düzenlenmesi yasal zorunluluk olmasına rağmen, emre muharrer olarak düzenlenmesi nedeniyle geçersizdir. Geçersiz olan bu senetlere ciro yoluyla hamil olan Celal iyiniyetli olup borçlunun zararına hareket etme kastı bulunmadığı savunmasında bulunamaz. Davaya konu senetlerin lehtar satıcılar yönünden karşılıksız kaldığı sabit olduğuna göre bu davalılar yönünden de iptali ile davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.” Y. 13. HD. 21.5.2009 T., 2009/1044 E., 2009/7007 K. www.kazanci. com. Yargıtay 14. HD. 6.12.2017 T., 2017/4296 E., 2017/9168 K.; 13. HD. 21.2.2018 T., 2017/919 E., 2018/2218 K. sayılı kararları da aynı istikamettedir. Kararlar için bkz. www.kazanci.com.

tahsil edecektir. Daha sonra öğrenci menfi tespit davasını kazandığında borçlu olmadığı kesinleşmiş olacaktır. Bu aşamadan sonra öğrenci, yurt aleyhine sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre dava açacaktır. Bu oldukça uzun bir süreçtir. Öğrenci yapmış olduğu ödemeye yıllar sonra kavuşabilecektir. Bu sonuç, tüketiciyi korumayı amaçlayan kanunun ruhuna uygun değildir. Ayrıca menfi tespit davasından sonra bir de sebepsiz zenginleşme davası açılması usul ekonomisine de uygun değildir. Buna karşılık şayet tedbir kararı verilir ve menfi tespit davası öğrenci lehine sonuçlanırsa sebepsiz zenginleşme davasına gerek kalmaz. Tedbir talebinin kabul edilmesi aslında yurdun da lehinedir. Çünkü tedbir talebi reddedilir ve fakat öğrenci tarafından açılan menfi tespit davası kazanılırsa öğrenci alacağını yurt aleyhine açacağı bir sebepsiz zenginleşme davası ile talep edecektir. Bu davayı da kaybeden yurt, öğrenciden tahsil edilen parayı faiziyle birlikte ödemek zorunda kalır. Ayrıca aleyhine yargılama giderlerine ve vekâlet ücretine de hükmedileceğinden, yurt işletmecisi öğrenciden tahsil ettiği rakamın iki katına yakın bir bedeli ödemek zorunda kalabilir. Yurt ile öğrencinin ekonomik durumları mukayese edildiğinde de tedbir kararının verilmesinin doğru olacağı kanaatini taşıyoruz. Çünkü yurdun bir öğrenciden geç tahsilat yapması onun açısından önemli bir ekonomik sıkıntıya yol açmaz. Fakat öğrencinin yapacağı ödeme onu çok daha büyük bir sıkıntıya sokabilir.

Bilindiği üzere tüketici mahkemelerinde görülecek davalar belli bir rakamın üzerindeki davalardır. Belirlenen parasal sınırın altında kalan davalar için önce hakem heyetlerine müracaat etmek gerekir. Bu parasal sınırlar her yıl güncellenmektedir. Fakat genel olarak, öğrencilerin taksit ödemelerinin bu sınırların altında kalacağını söyleyebiliriz. Bu durumda öğrenci önce Tüketici Sorunları Hakem heyetine başvurmak durumundadır. Oysa hakem heyetleri tedbir kararı verememektedirler. Bu durumda kanunun öngördüğü parasal sınırın altına kalan senetlerle ilgili nasıl tedbir talebinde bulunulacağını sorusu akla gelmektedir. Kanaatimizce böyle bir durumda parasal sınıra bakılmamalıdır. Senet bedeli öngörülen sınırın altında kalmış olsa bile tüketici mahkemesinde tedbir talepli dava açılabilir⁵⁸. Aksine bir düşüncenin kabulü yukarıda bahsettiğimiz sakıncaların yanı sıra kanunun amacına da aykırı olur.

V. SONUÇ

Yaptığımız değerlendirmelere göre, COVID-19 sebebiyle öğrenci yurtlarını boşaltarak memleketlerine dönen öğrencilerin kalmadıkları aylara ilişkin ödeme yapmaktan kaçınmaları mümkündür. Ancak bu kaçınmanın temelinde yatan sebebin tespitini doğru yapmak gerekir. Öyle ki bu sözleşmeler açısından bir mücbir sebep söz konusu değildir. Zira yurt sözleşmesinde öğrencinin borcu bir para borcudur

⁵⁸ Bir uyuşmazlıkta davacı tüketici mahkemesine başvurarak, uyuşmazlık bedelinin davalının iddia ettiği üzere 2.325,00 TL değil, 550,00 TL olduğunu öne sürmüş ve tedbir talebinde bulunmuştur. Yerel mahkeme, uyuşmazlık bedelinin parasal sınırın altında kaldığını öne sürerek davayı usulden reddetmiştir. Yargıtay ise meseleyi "Davacının talebi sadece paraya dair olmayıp muarazanın giderilmesi niteliğinde olduğu ihtilafın hukuki niteliği gereği yargılamaya tabi olduğu anlaşıldığından mahkemece işin esasına girilip karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın usulden reddi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir." şeklinde değerlendirerek yerel mahkemenin kararını bozmuştur. Bkz. Y. 13. HD., 8.2.2018 T, 2017/5959 E., 2018/1462 K.

ve ifanın banka vb. yollarla gerçekleştirilmesi mümkündür. Öğrencinin yurt hizmetinden yararlanamaması, borcunu ifa edememesi anlamına gelmez. Bu durum, sözleşmeden kaynaklanan bir hakkın kullanılamaması demektir. Aksi sözleşmede kararlaştırılmadığı sürece âkidin sözleşmeden kaynaklanan hakkını kullanamaması ona fesih hakkı tanımaz.

Yurt sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilememesi bakımından herhangi bir imkânsızlık da söz konusu değildir. Zira öğrencinin borcu cins borcu niteliğindedir ve dünya üzerinde o şeyden var olduğu sürece ifa yükümlülüğü devam eder. Yurtlar açısından da herhangi bir kapatma kararı alınmadığı için imkânsızlıktan söz etmek mümkün değildir.

Kanaatimizce burada başvurulması gereken yol, sözleşmenin uyarlanması talebinde bulunmaktır. Zira uyarlamadan söz edebilmek için sözleşmenin kurulması sırasında öngörülemeyen olağanüstü bir durumun sonradan ortaya çıkması gerekir. Yurt sözleşmeleri öğretim yılının başında yapılmaktadır ve COVID-19 da sözleşmeler yapıldıktan sonra ortaya çıkmıştır. Bu sebeple sözleşmenin kurulma aşamasında böyle olağanüstü bir ihtimali öngörmenin mümkün olmadığını kabul etmek mümkündür. Yine, uyarlamanın yapılabilmesi için gerçekleşmesi gereken edimler arasındaki dengenin aşırı derecede bozulması ve işlemin temelinden çökmüş olması şartının da COVID-19 sebebiyle gerçekleştiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Uyarlama ile edim miktarının indirilmesi talep edilebileceği gibi, duruma göre fesih yoluna gitmek de mümkündür. Bunun takdiri ise hâkime aittir. Fesih durumunda öğrenci, yurdu boşaltma tarihinden itibaren ileriye etkili olmak üzere kalan aylara ilişkin ödeme yapmaktan kurtulabilir. Ancak unutmamak gerekir ki fesih ağır bir sonuçtur ve yurt işletmesi açısından hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurması da mümkündür. Bu sebeple sözleşmenin feshedilmesi halinde hâkim, somut olaya göre edimler arasında bir denkleştirme yoluna giderek öğrencinin bir miktar ödeme yapmasına da karar verebilir.

Yönetmelikte geçen bedelin yurt yönetimi tarafından %30'a kadar tahsil edilebileceği hükmü, öğrencinin Kredi Yurtlar Kurumu'nda kalmaya hak kazanması gibi sebeplerle yurttan kendi isteği ile ayrılması durumunu çözüme kavuşturmak için getirilmiştir. COVID-19 sebebiyle memleketlerine dönen öğrenciler açısından bu hükmün uygulanması için bir sebep yoktur. Zira söz konusu durum, hükmün getiriliş amacıyla bağdaşmamaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki uyarlama talebinde bulunulması halinde hâkim söz konusu hükümle bağlı değildir. Uyarlamada takdir yetkisi hâkime aittir. Hâkim, somut olaya göre belirlenen oranların daha üstünde bir denkleştirme bedeline hükmedebileceği gibi, öğrencinin hiç ödeme yapmamasına da karar verebilir.

KAYNAKÇA*

- Akinci, Şahin** : Borçlar Hukuku Bilgisi, Konya 2019.
- : Özel Öğrenci Yurdu ile Yapılan Sözleşmenin Öğrenci Tarafından Süresinden Önce Feshi ve Verilen Senedin İptali, Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan, Ankara 2008, s. 53 – 69 (**Akinci**, Özel Öğrenci Yurdu).
- Aktaş, Sururi** : Pozitif Hukukta Boşluk kavramı, EÜHFD, C. XIV, S. 1–2 (2010). https://www.hukukdergi.ebyu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2010-XIV_1-1.pdf (E.T. 10.06.2020).
- Altınok Ormancı, Pınar** : Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi, İstanbul 2011.
- Altunkaya, Mehmet** : Edimin Başlangıçtaki İmkânsızlığı, Ankara 2005.
- Antalya, Gökhan / Topuz, Murat** : Medenî Hukuk, Marmara Hukuk Yorumu, Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, C. I., Genişletilmiş 3. Baskı Ankara 2019.
- Aral Fahrettin / Ayranıcı, Hasan** : Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Genişletilmiş 9. Baskı, Ankara 2012.
- Arat, Ayşe** : Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması, Ankara 2006.
- Barlas, Nami** : Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, İstanbul 1992.
- Baysal, Başak** : Sözleşmenin Uyarlanması, İstanbul 2009.
- Eren, Fikret** : Borçlar Hukuku Genel hükümler, 24. Baskı, Ankara 2019.

* Aynı yazarın birden fazla eserine yapılan atflar kısaltılmış haliyle ayrıca içinde gösterilmiştir.

- : Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2019 (**Eren,**
Borçlar Özel).
- Ercoskun Şenol, H.**
Kübra : Borçlar Hukukunda Kısmi İmkânsızlık, İstanbul 2016.
- Gümüő, Alper Mustafa** : Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. I., İstanbul 2012.
- Helvacı, Mehmet** : Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında
Faiz Kavramı, İstanbul 2000.
- İsbir, Begüm** : Kamu Hizmeti İlkeleri Işığında Özel Radyo-Televizyon
Yayıncılığının Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dergisi Y.2007 C. XI, Sa.1-2, s. 815–835.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.** : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Genişletilmiş 21.
Bası, Ankara 2017.
- Kurt, L. Müjde** : Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkânsızlık,
Ankara 2016.
- Nomer, Haluk N.** : Borçlar Hukuku Genel hükümler, Gözden Geçirilmiş,
Genişletilmiş Onbeşinci Bası, İstanbul 2017.
- Seliçi, Özer** : Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli borç
iliőkerinin Sona Ermesi, İstanbul 1977.
- Thilo, Emile / Esen,**
Bülent N. : “Laesio Enormis” ve “Clausula Rebus Sic Stantibus” ile
Bir Para Borcunda Mücbir Sebep Hakkında Not, İstanbul
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl 1935, C. I,
S. 3, s. 344 – 351.
(<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97245>)
- Tümerdem, Murat** : Sürekli Borç İliőkerinde Borçlu Temerrüdünün
Sonuçları, Ankara, 2018.
- Üçer, Mehmet** : Roma Hukukunda ve Karşılaştırmalı Hukukta
Alacaklının Temerrüdü, Ankara 2007.
- Yaşar, Nuri** : Kamu Hizmeti, Virtüel Kamu Hizmeti ve 1999 Anayasa
Değişikliği, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 2011, C. 13
, S.1, s.442–452.
(<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/13647>)